

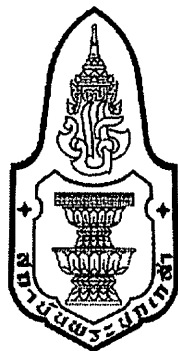
แนวทางบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวน
เลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

นางสุจิตรา จงชาณสิทธิ์

เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง
การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7
สถาบันพระปกเกล้า

พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

แนวทางบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

นางสุจิตรา จงชาณสิทธิ์

เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง
การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7
สถาบันพระปกเกล้า

พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

สถาบันพระปกเกล้า

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง แนวทางบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบ
คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
เลขประจำตัว 511-102-124

โดย นางสาวจิตรา จงชาณสิทธิ์

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่)

อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและ
กฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.วิญญู เครืองาม)

ประธานคณะกรรมการ

หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน

บทคัดย่อ

ชื่อผู้จัดทำ : นางสาวจิตรา จงชาณสิทธิ์

ชื่อหัวข้อเอกสาร : แนวทางบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือเรือชมสวนเลียบ
คลองมหาสวัสดิ์

อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงกรอบ/นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย ตลอดจนการกำหนดรูปแบบ กิจกรรม การบริหารจัดการ และการจัด
องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการด้าน
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้เกิดอนุรักษทรัพย์ากรธรรมชาติและภูมิปัญญา วิถีชีวิตของชุมชน และส่งเสริม
ให้การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำผลการศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารการสำรวจเส้นทาง
ท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐมและสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิง
เกษตรล่องเรือชมสวนเลียบ คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และเกษตรกรที่มีส่วน
ร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 3 คน ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชม
สวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์มีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้และปรับวิธีการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านรายได้จากการ
ท่องเที่ยวและการอนุรักษทรัพย์ากรของการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยนำองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงที่ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมาบริหารจัดการ
การท่องเที่ยวในชุมชนของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและหากทุกชุมชนที่มีความพร้อมในการ
ประยุกต์ใช้และมีทรัพยากรที่เหมาะสมจะจัดการให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวและกระจายตัวทั่ว
ประเทศ ทำให้เกิดชุมชนด้านการท่องเที่ยวตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานการ
ท่องเที่ยวหลักของประเทศได้ในที่สุด ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย สามารถกำหนดความต้องการ
ของนักท่องเที่ยวให้เป็นการ

ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนอย่างแท้จริง แทนที่จะกระจุกตัวอยู่กับผู้ประกอบการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก และการลงพื้นที่ท่องเที่ยวในระดับชุมชนย่อมต้องใช้บริการของชุมชนในรูปแบบของการรวมตัวของคนในชุมชนในรูปวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ซึ่งชุมชนที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการจัดตั้งในแต่ละชุมชนระดับท้องถิ่นไว้แล้วเข้ามาดำเนินการและกำหนดจำนวนการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนได้เอง เพื่อให้บริการได้อย่างประทับใจสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ในที่สุด จะเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7 พ.ศ. 2551 ได้จัดทำสำเร็จด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร. ชาดิชาย ณ เชียงใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์และทำให้เอกสารวิชาการส่วนบุคคลฉบับนี้ มีความสมบูรณ์และขอขอบคุณเกษตรกรในพื้นที่ที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสร้างความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 7 สถาบันพระปกเกล้า ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเอกสารวิชาการฉบับนี้

สุดท้ายขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชาทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดทำเอกสารวิชาการฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณน้ำผึ้ง เกษมสุข ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิชาการฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในกิจการหรือหน่วยงาน เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

นางสุจิตรา จงชาณสิทธิ

หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมาย รุ่นที่ 7

สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 แนวคิดหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4
2.1.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4
2.1.2 แนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5
2.1.3 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง	7
2.1.4 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน	8
2.2 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	10
2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน	11
2.2.2 การเตรียมความพร้อมชุมชน	11
2.2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ	12
2.2.4 กระบวนการมีส่วนร่วม	13
2.2.5 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร	14
2.2.6 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 แนวคิดและหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	15
2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	17
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	22
3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	22
3.1.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	22
3.1.2 สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการศึกษา	22
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	22
3.3 การจัดทำข้อมูล	23
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	23
บทที่ 4 ผลการศึกษา	24
4.1 นโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล	24
4.2 นิคมเศรษฐกิจพอเพียงที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	25
4.3 การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนกล้วยบดองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	29
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	43
5.1 สรุปผลการศึกษา	43
5.2 ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	
ประวัติผู้ศึกษา	54

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 : สรุปแนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ กลุ่มของวิสาหกิจชุมชน ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์	44
ตารางที่ 2 : สรุปมิติของชุมชนที่ดีมีคุณสมบัติเป็นชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน	49

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 : องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	6
ภาพที่ 2 : ขั้นตอนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลา 2547 – 2550	8
ภาพที่ 3 : แนวคิดและขอบเขตการดำเนินงาน	9
ภาพที่ 4 : บริเวณศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและป้ายแผนที่จัดท่องเที่ยว	30
ภาพที่ 5 : จุดลงเรือนำเที่ยวชมสวน	30
ภาพที่ 6 : ป้ายประชาสัมพันธ์สวนกล้วยไม้	31
ภาพที่ 7 : พันธุ์กล้วยไม้ต่าง ๆ ภายในสวน	31
ภาพที่ 8 : พันธุ์กล้วยไม้ “ทัศนีย์”	32
ภาพที่ 9 : ป้ายสื่อความหมายการผสมพันธุ์กล้วยไม้พันธุ์ “ทัศนีย์”	32
ภาพที่ 10 : ป้ายประชาสัมพันธ์นาบัว	33
ภาพที่ 11 : นาบัว	33
ภาพที่ 12 : ศาลาอเนกประสงค์	34
ภาพที่ 13 : ป้ายสื่อความหมายพันธุ์บัวต่าง ๆ	34
ภาพที่ 14 : พายเรือเที่ยวในนาบัว	34
ภาพที่ 15 : ป้ายประชาสัมพันธ์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมทาสวัสดิ์	35
ภาพที่ 16 : ขั้นตอนการแปรรูปข้าวไทย	35
ภาพที่ 17 : นักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำด้วยตนเอง	36
ภาพที่ 18 : ผลิตภัณฑ์ข้าวตั้งจากข้าวกล้อง พร้อมจำหน่าย	36
ภาพที่ 19 : ป้ายประชาสัมพันธ์สวนผลไม้	37
ภาพที่ 20 : สัมโอปลอดสารพิษ	37
ภาพที่ 21 : รับรองด้วยผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตภายในสวน	38
ภาพที่ 22 : นั่งรถอีแต่นชมภายในสวน	38
ภาพที่ 23 : ผลผลิตภายในสวนนำมาแปรรูป พร้อมจำหน่าย	38
ภาพที่ 24 : แผนที่เส้นทางการเดินทาง	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยมาโดยตลอดนับตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อศท.) ขึ้นมาเป็นรัฐวิสาหกิจรับผิดชอบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศและได้ปรับฐานะองค์กรเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในปัจจุบันมีการดำเนินงานครบ 48 ปี ในปี 2550 มีผลการดำเนินการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เสนอข้อมูลตัวเลขปี 2550 ประเทศไทยมีรายได้จากจำนวนนักท่องเที่ยว 547,781.81 ล้านบาท จากการที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวน 14,464,228 ล้านคน ทำให้มีการตั้งคำถามว่าประเทศไทยมีพื้นที่ท่องเที่ยวให้ชาวชาติเป็นจำนวน 10 ล้านคน ในจำนวนคนเหล่านั้นเดินทางไปไหนและจะมีผลกระทบต่อฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนชุมชนหรือไม่ และการที่สภาพแวดล้อมถูกทำลาย ทำให้นักท่องเที่ยวลดลงอันเนื่องจากกระแสการอนุรักษ์ต่อต้านการเดินทางท่องเที่ยวมายังประเทศที่ขาดการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรอันเป็นฐานของการท่องเที่ยวและมีผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากไม่มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมและไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงทำให้เกิดแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะต่อไป

ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวของประเทศ ต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการบริหารและพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมีการขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน จึงทำให้การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มาเป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ด้วยเหตุที่เป็นกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและของผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน และเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามา ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชากรที่อยู่ในพื้นที่

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาที่มีความเหมาะสมทั้งเวลาและสถานการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียงมีโลกทัศน์ของความมั่นคงในชีวิตอันเกิดจากการเกื้อกูลกัน มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ทำให้รู้สึกว่ามีคนคอยหนุน

ความสัมพันธ์ทางด้านชุมชนและสังคมดั้งเดิม มีกิจกรรมพิธีกรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าหากันไว้ได้อย่างมีพลังและการบริหารทรัพยากรที่ชุมชนเป็นเจ้าของ อันเป็นทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวขึ้นเป็นรายได้เสริมที่มีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนนั้น ๆ ดีขึ้นโดยไม่ทำลายวิถีชีวิตอันมีค่าที่มีอยู่เดิม เพราะหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการไม่ปฏิเสธความต้องการของคนในปัจจุบัน แต่จะต้องคงทรัพยากรให้เหลือถึงคนรุ่นใหม่ในอนาคต (UNFPA, 1992 อ้างใน เกื้อ วงษ์บุญสิน)

ชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีพื้นฐานการดำเนินวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรที่มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ปัจจุบันชุมชนได้รับการพัฒนาและขยายองค์ความรู้ ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำมโนทัศน์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการพัฒนาภาคการเกษตรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดทำโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพึ่งตนเองของชุมชน มีการใช้ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศเป็นกลไกการขับเคลื่อนและสร้างการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าใจและนำไปปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดสรรงบประมาณให้แก่ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน โดยดำเนินการทำต่อเนื่อง ในปี 2550 – 2551 เพื่อนำไปจัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นศูนย์ฝึกอบรมของเกษตรกรซึ่งมีสถานภาพเป็นนิติบุคคล ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมทั้งทฤษฎีภาคปฏิบัติและการศึกษาดูงาน โดยนำวิธีการและแนวทางที่ปราชญ์ชาวบ้านประพฤติดำเนินปฏิบัติประจำวันจนประสบผลสำเร็จในชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ มาเป็นแบบอย่างในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดผลในการพัฒนาการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากการประเมินผลพบว่าเกษตรกรที่มาอบรมพึงพอใจในความรู้ที่ได้รับซึ่งมาจากเกษตรกรด้วยกันเองซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จริงและมีวิธีการถ่ายทอดที่เน้นปฏิบัติได้จริง โดยในปี 2550 ได้มีเกษตรกรที่ได้รับการอบรมจากศูนย์ปราชญ์ 22,943 ราย ดังนั้น ในปีงบประมาณ 2551 จึงได้ขยายจำนวนศูนย์ปราชญ์เพิ่มเป็น 129 ศูนย์และมีเป้าหมายที่จะอบรมเกษตรกร 75,000 คน จากการประเมินดังกล่าว แสดงว่าชุมชนในภาคเกษตรกรรมสามารถประยุกต์นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตและการทำเกษตรในลักษณะทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสานที่เน้นบริโภคมากกว่าขายเป็นแนวทางที่เกษตรกรนำมาใช้จนประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองและทำให้พออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้

ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการนำความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับการส่งเสริมให้ความรู้ไปแล้วนำกลับไปใช้ในพื้นที่ของชุมชน ไปพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อศึกษาถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

รายงานฉบับนี้ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมีกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ศึกษาถึงแนวทางบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในพื้นที่นิคมเศรษฐกิจพอเพียงที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.3.2 ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.3 ระยะเวลาที่ทำการศึกษา ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงมิถุนายน 2551

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

1.4.1 โดยการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 การสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.4.3 สืบหาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมและเฝ้าสังเกตการณ์การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

รายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ชุมชน และผู้ที่สนใจ ได้เข้าใจในแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทราบถึงแนวทางในการประยุกต์ใช้นำมาบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

บทที่ 2

แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีแนวคิดและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาเป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. แนวคิดและหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี 2540 และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

2.1.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง¹

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและ นักธุรกิจในระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความ

---

¹ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สมุดบันทึกเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2550)

รอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

2.1.2 แนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วนดังนี้²

2.1.2.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2.1.2.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างมีขั้นตอน

2.1.2.3 นิยาม ความพอเพียง (Sufficiency) จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

2.1.2.4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

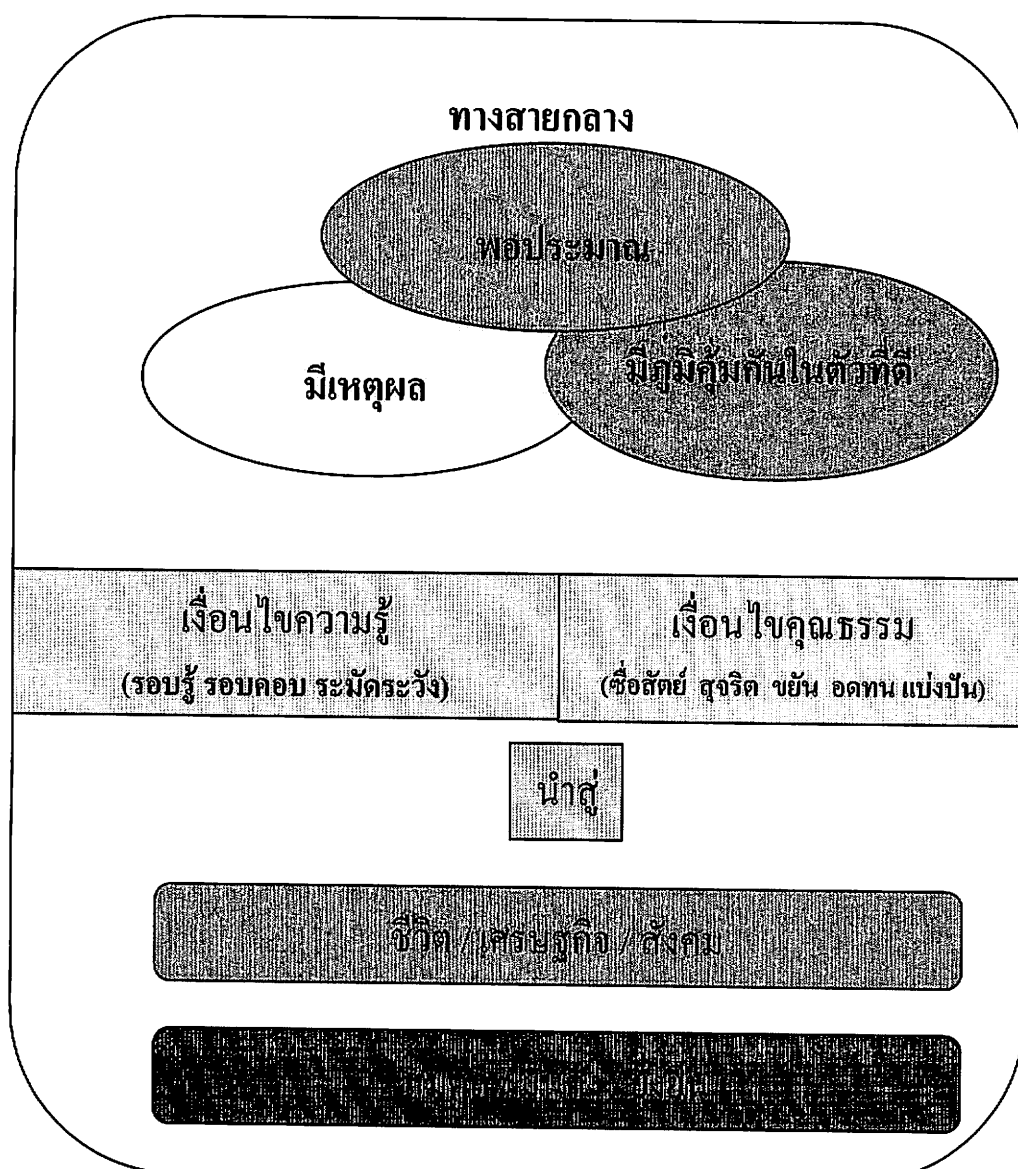
(1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านี้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

² สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 5 นครราชสีมา, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ผลการประเมินศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์ศึกษาพัฒนาชาวบ้าน นายอำนาจ หมายยอดกลาง”, 2550. น. 14-15.

(2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

2.1.2.5 แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและสามารถพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้เทคโนโลยี

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้ถูกนำมาเป็นพื้นฐานการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ดังนั้น เพื่อให้มีความชัดเจน ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงสรุปองค์ประกอบของความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีเงื่อนไข คือ ความรอบรู้และการมีคุณธรรม ซึ่งมักจะเรียกว่า มีสามห่วง สองเงื่อนไข

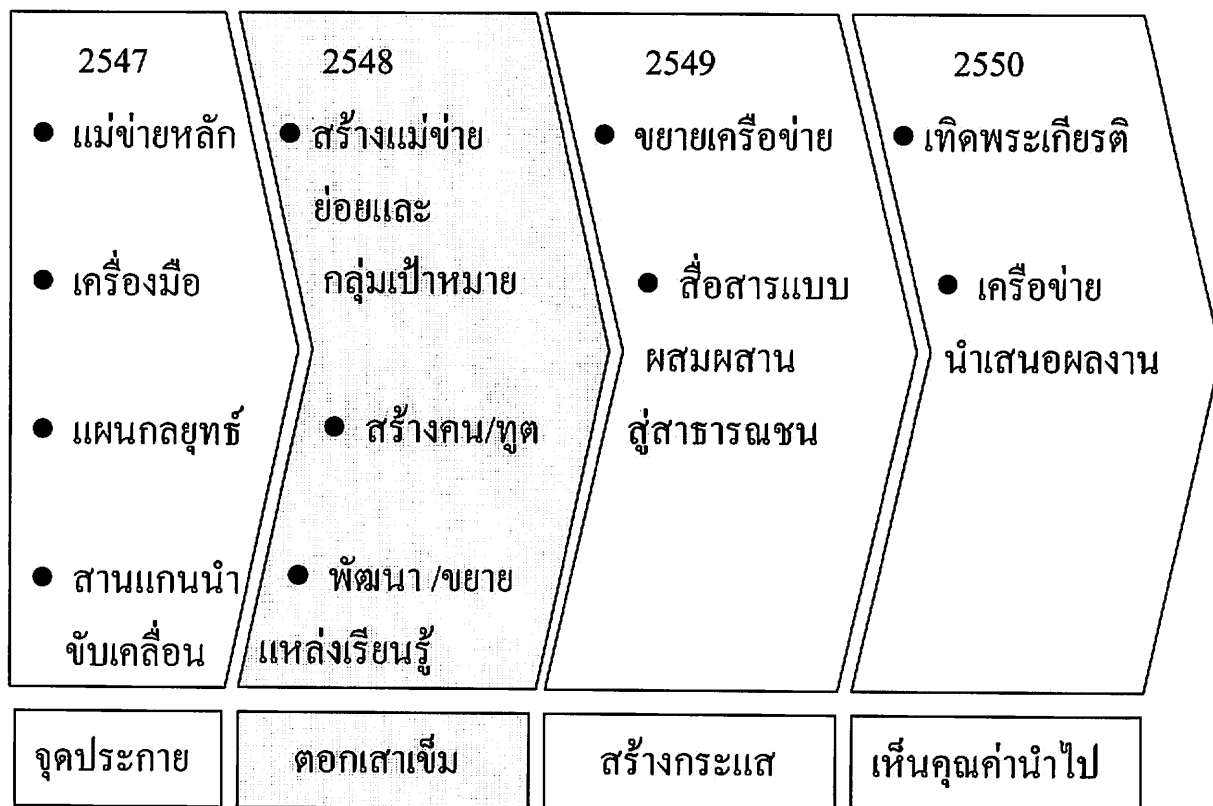

ภาพที่ 1 : องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.3 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจูงใจให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้คนไทยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากขึ้น สศช. จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันกลั่นกรองพระราชดำรัสเพื่อสรุปเป็นนิยาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และได้เชิญมาเป็นประธานนำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เป้าหมายหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงคือ การสร้างกระแสสังคมให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน ผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทาง การพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขอบเขตการดำเนินงาน 4 ด้านควบคู่กันไป คือ เชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้พัฒนาวิชาการและศึกษาวิจัย สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นไปในลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน โดยมีแกนกลางขับเคลื่อน 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงใน สศช. ซึ่งจะเป็นหน่วยปฏิบัติงานในการขับเคลื่อน และจะทูลเกล้าฯ ถวายผลการดำเนินงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบรอบ 80 พรรษา ในเดือนธันวาคม 2550 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทัน และนำไปสู่ประโยชน์สุขของคนไทยในที่สุด

ภาพที่ 2 : ขั้นตอนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลา 2547 – 2550

2.1.4 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้เป็นกรอบความคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน

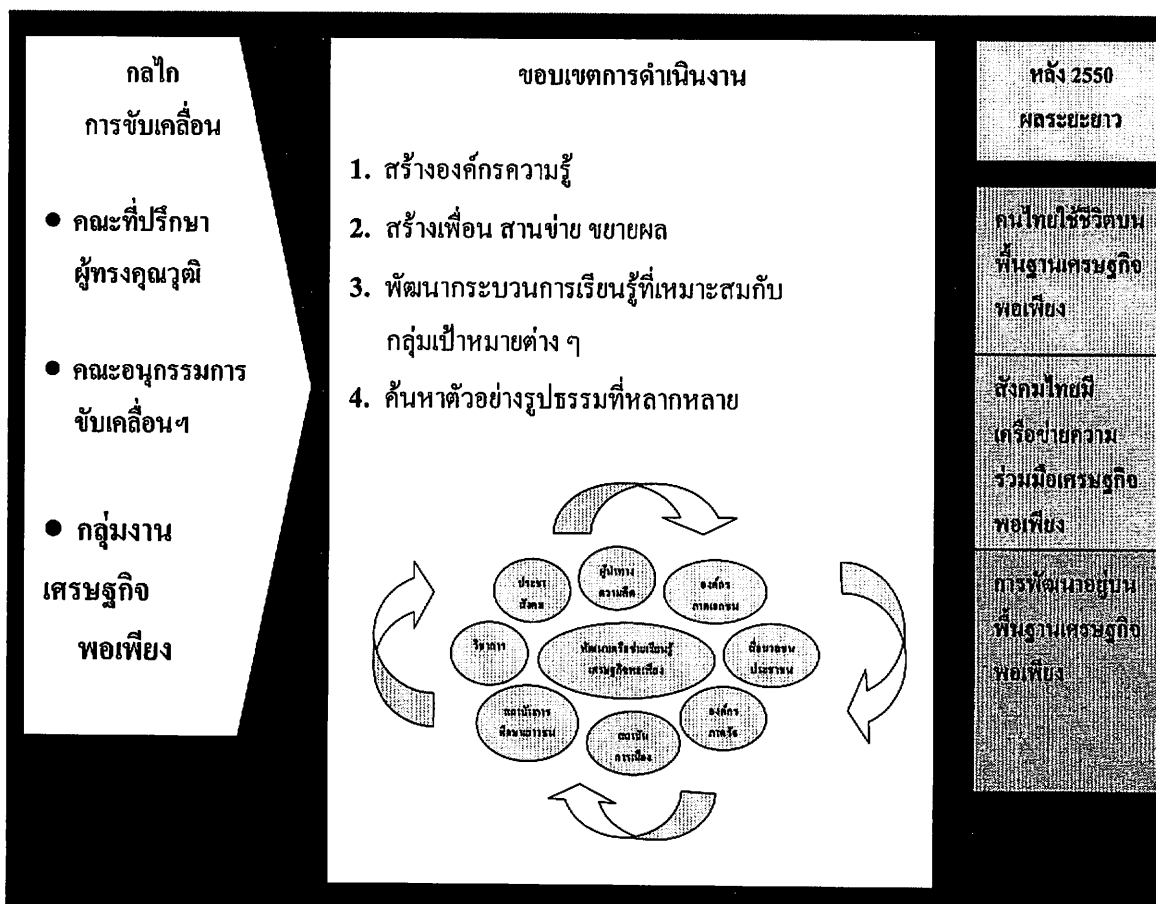
วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทย สามารถพัฒนาไปได้ อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคม

ให้เข้มแข็งรักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทย

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นในลักษณะเครือข่ายและการระดมพลังจากทุกภาคส่วนได้แก่

1. เครือข่ายด้านผู้นำทางความคิด
2. เครือข่ายด้านประชาสังคม
3. เครือข่ายด้านสื่อมวลชนและประชาชน
4. เครือข่ายด้านสถาบันการศึกษาและเยาวชน
5. เครือข่ายด้านองค์กรภาคธุรกิจเอกชน
6. เครือข่ายด้านองค์กรภาครัฐ
7. เครือข่ายด้านวิชาการ
8. เครือข่ายด้านสถาบันการเมือง

ภาพที่ 3 : แนวคิดและขอบเขตการดำเนินงาน

จากแนวทางการศึกษาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ตามนโยบายของรัฐบาล ปี 2550 เป็นต้นมา จะทำให้คนไทย (ระดับบุคคล) สังคมไทย (ชุมชน) มีความรู้ ความเข้าใจ (เครือข่าย) นำไปปฏิบัติ ตามอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินชีวิต ความร่วมมือในระดับชุมชน และในส่วนของภาคเอกชนนำไป ดำเนินการในธุรกิจ ทำให้เกิดการใช้ชีวิตบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน³

นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาลตลอดช่วงที่ผ่านมา อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์ที่ยึด เศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลาง (Econcentric) กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการ สิ่งผลเลิศ ด้านเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ มุ่งสร้างรายได้จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีจุดขายด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมมารองรับหาก แหล่งท่องเที่ยวใด เสื่อมสภาพก็หันไปบุกเบิกแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ดูแล้วต่างไปจากการดำเนินการ ท่องเที่ยว แบบเลื่อนลอย (Shifting Tourism)

การดำเนินนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นรูปของการจัดการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมเพื่อ ดึงดูดนักท่องเที่ยว ในลักษณะการของการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ (Econ tourism) มิได้คำนึงถึง ผลกระทบที่มีต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเท่าที่ควร ในทางตรงข้าม มีการนำเอา ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุและโบราณสถานมาเป็นต้นทุนหรือเป็นจุดขาย โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนา การพัฒนาด้านสังคม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การรักษาคุณภาพของระบบนิเวศ รวมทั้งการรักษาอัต ลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นเท่าที่ควร

ในช่วงปัจจุบันที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูป หน่วยงานรัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่ดำเนิน โครงการขนาดใหญ่ในด้านการท่องเที่ยว หรือผนวกกิจกรรมที่มุ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ควร คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านสังคม ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐที่นำเอา ฐานทรัพยากร ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรร่วมหรือเป็นทรัพยากรร่วมหรือเป็นทรัพย์สินสาธารณะ มาใช้เป็นต้นทุนในการประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวขนาดใหญ่ และที่สำคัญ ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน และชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินโครงการ การปฏิบัติแผน และการ ประเมินผล อันเป็นการบริหารจัดการภายใต้กรอบแห่งแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ มุ่งเน้นการบริหารจัดการในแนวระนาบ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการบริหารงบประมาณที่

³ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์” โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนา เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), หน้า 39-43

โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น
ดั้งเดิม ผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรมีสิทธิในการจัดการทรัพยากร บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จาก
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งมีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

จึงได้เกิดแนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว
แบบชุมชนมีส่วนร่วม หรือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และหันมาให้ความสำคัญในการใช้
ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ มีการใช้
ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกพื้นที่ ทุกภูมิภาคของประชาชน

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็น
ผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการ
ท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม
ประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการ
จัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ
วัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

พร้อมกันนี้การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการ
ท่องเที่ยว และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนิน
กิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลโครงการ และการรับประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับ
ของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ชุมชนแต่ละแห่งล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนนั้นมีอยู่ บางชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อันได้แก่
น้ำตก ป่าเขา ถ้ำนาไพร รวมทั้งสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่หลากหลายชนิด บางชุมชนมีความโดดเด่นในด้าน
สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ วัดวาอารามและโบราณสถานทางพุทธศาสนา หรือมี
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ รวมทั้งมีร่องรอยทางด้านโบราณคดีปรากฏให้เห็น ขณะที่บางชุมชนมี
ข้อเด่นด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการ
ผลิตที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้
เป็นอย่างดี

2.2.2 การเตรียมความพร้อมชุมชน

ในการเตรียมความพร้อมของชุมชน ชาวบ้านควรจะมีการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี
และข้อเสียของการท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบในด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รับรู้

ปัญหาาร่วมกัน และช่วยกันค้นหาแนวทางป้องกันตั้งแต่ต้น ทั้งนี้เพื่อปรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสม อันจะช่วยทำให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบด้านลบน้อยที่สุดและเป็นการส่งเสริมให้ประชากรในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ประชากรแต่ละชุมชนสามารถสนองตอบความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการท่องเที่ยวด้วยการใช้ทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน อันเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่สำคัญชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจกันคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งส่งเสริมการรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว

2.2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ ดำเนินไปภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสมผสานการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม

มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รู้ถึงปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม และที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกัน ที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิด สร้างฉันทาร่วมกันว่าการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริงและชาวบ้านเข้าใจตรงกันว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมิใช่มุ่งให้เป็นรายได้หลักของชุมชนแต่อย่างใด

ในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้มีระบบการดำเนินการที่เหมาะสม และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชนควรมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม ผลกำไรที่ได้กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยวและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยไม่ขัดแย้งกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนก้าวเข้ามามีส่วนร่วม

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งใช้กิจกรรมต่าง ๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปของ

- 1) การก่อตั้งจุดประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว
- 2) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
- 3) การรวบรวมภูมิปัญญา
- 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา

ทั้งนี้ควรยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้ง คำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติ และความสามารถในการรองรับทางสังคม - วัฒนธรรม อันเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีการประสานการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาด้านสังคม การคุ้มครองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชนนั้น

2.2.4 กระบวนการมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวในกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปัจจุบันมีการพัฒนาแตกแขนงออกไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ การจัดการท่องเที่ยวแต่ละประเภทล้วนมีรูปแบบการจัดการที่อิงอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชน และสภาพเป็นจริงของชุมชน โดยมีเข็มมุ่งคือพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน และมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้วยการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่สำคัญ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชาวบ้านควรเข้าถึงทรัพยากร และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยตรง รวมทั้งร่วมมือกันรักษาฐานทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นมรดกของคนรุ่นลูกหลานและรุ่นต่อ ๆ ไป

2.2.5 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร มีการพัฒนาชาวบ้านในพื้นที่ให้มีความรู้และความสามารถ เข้าใจสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิณีเวศของท้องถิ่น ตระหนักถึงปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว คุณภาพของระบบนิเวศ รู้แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นต่อไปในอนาคต อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว

สำหรับการพัฒนาขีดความสามารถและเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนผู้จะเติบโตขึ้นมาับบทบาทรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตน สามารถกระทำได้หลายวิธี เป็นต้นว่า การฝึกอบรมภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร การถ่ายโอนความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นจากผู้อาวุโสสู่เยาวชนรุ่นใหม่ และการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น ฯลฯ

ประเด็นสำคัญของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดความรักและความสามัคคีในชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน อีกทั้งนำไปสู่ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2.2.6 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่ก่อให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ของคนในชุมชนจากแต่ละหมู่บ้าน สามารถนำความรู้ไปแปรสู่การดำเนินการให้บังเกิดผลเป็นจริงด้วยการนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่ อันได้แก่ น้ำตก พืชพรรณไม้ ในผืนป่าที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืน

การศึกษาธรรมชาติและภูมิณีเวศย่อยของพื้นที่ ช่วยให้รู้ว่าพื้นที่ต่าง ๆ มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในด้านใด และมากน้อยเพียงใด บางชุมชนอาจมีเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บางชุมชนมีข้อเด่นในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสิ้น อีกทั้งช่วยให้ประชากรในชุมชนเข้าถึงฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้เรียนรู้แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม รวมทั้งมีการถ่ายโอนความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน

ในการนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ ควรประชุมระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์ ช่วยกันค้นหาข้อดี-ข้อเสีย และผลกระทบจากการท่องเที่ยว รวมทั้งค้นหาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว พร้อมกันนี้ มีการแสวงหาทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่

สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรงโดยการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอาศัยฐานทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นกระบวนการพัฒนาที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกัน นำไปสู่เวทีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ร่วมกัน เป็นเวทีเชื่อมประสานความเข้าใจระหว่างคนต่างพื้นที่ต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความชื่นชมซึ่งกันและกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง

2.3 แนวคิดและหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน⁴

ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั้ง 179 ประเทศ จัดกลุ่มว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่เรียกว่า Earth Summit หรือ Rio Summit เมื่อเดือนมิถุนายน 2535 และประกาศแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน (Sustainable Development) นั้นประเทศต่าง ๆ ที่ประกอบอุตสาหกรรม รวมทั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) ต่างมุ่งพัฒนาให้ได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจ มุ่งหาเงินตรารายได้จากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ ให้มียอดรายได้ในอันดับสูงสุด เป็นการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) โดยใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างฟุ่มเฟือย มุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผลให้สภาพแวดล้อมโดยรวมเป็นมลพิษ สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบรวมอยู่ด้วย

จากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักคิด นักพัฒนาในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เกิดความคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ด้วยการอธิบายแนวคิดประกอบ หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีคุณค่าอย่างรอบคอบและขาดฉลาด ก่อประโยชน์สูงสุด ใจระดม

2.3.1 หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลักการสำคัญ 10 หลักการ คือ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีให้คุ้มค่า ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป (Reducing Over-consumption and Waste) การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็น การเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy) การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลาย
6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว (Involving Local Communities) การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลการตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมคิดร่วมปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) การฝึกอบรมบุคลากรโดยสอดคล้องแนวคิด และวิถีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล การสร้างความเข้าใจ การสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยว

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล การสร้างความเข้าใจ การสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร⁵

“การท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้บังเกิดผลทางด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การพักผ่อนและการศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม”

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีรูปแบบการทำเกษตรกรรมที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับวิถีการประกอบอาชีพของเกษตรกรและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมหลายแหล่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(1) รูปแบบการทำนา ที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่น ใช้ควาย โคไถนา การเก็บเกี่ยวและนวด โดยใช้แรงงานคน ประกอบกับอาชีพเสริม ได้แก่ การเพาะเห็ด ขกยอ ตกปลา ลอบจับปลา เป็นต้น วัฒนธรรมทำการเกษตรแบบนี้เป็นวงจรชีวิตที่สามารถพบเห็นได้บริเวณ จังหวัด ออยุธยา และอ่างทอง

(2) รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับไม้ผลและชุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำนาควบคู่กันไป สามารถทำผักสด ขายผลไม้ ปิ้งปลาหรือกุ้งขายให้นักท่องเที่ยวได้รูปแบบการใช้ที่ดินแบบนี้พบมากในจังหวัดนครปฐมและราชบุรี

(3) รูปแบบสวนผลไม้ ไม้ผลที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ชมพู ปลูกบริเวณจังหวัดนครปฐม เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง ปลูกบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี ลำไย ลิ้นจี่ ปลูกบริเวณจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ และเชียงราย และลองกองที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งสามารถจัดเทศกาลชิมผลไม้ของแต่ละจังหวัดได้ โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเอง โดยจัดกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย

(4) รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ รักรั้วไม้ที่จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรีแปลงกุหลาบที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงใหม่ สวนไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดนครปฐม เชียงใหม่ เชียงราย และนครราชสีมา เป็นต้น

⁵ การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism), (ร่างรายงานขั้นสุดท้าย), สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.), กรุงเทพมหานคร,

(5) รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลายจังหวัด เช่น สวนนา สวนเมี่ยง ที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

(6) รูปแบบศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาห้วยไร่ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภพทอง จังหวัดนราธิวาส ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้มีศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมประมง กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

(7) โครงการหลวงและโครงการพระราชดำริ เช่น โครงการหลวงดอยอินทนนท์ โครงการหลวงห้วยลึก โครงการหลวงดอยอ่างขาง และโครงการพัฒนาดอยตุง เป็นต้น ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลากหลายและสวนผักต่าง ๆ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

(8) รูปแบบชุมชนการเกษตร เช่น ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวนยาง ชุมชนชาวเขา สหกรณ์นิคมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะรวมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปด้วย

(9) รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน เช่น สวนสามพราน จังหวัดนครปฐม ไร่บีเอ็น จังหวัดเพชรบูรณ์ ไร่บุญรอด จังหวัดเชียงราย ฟาร์มแม่สา และฟาร์มผีเสื้อแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

(10) รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี ตลาดไทสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี ตลาดจันทลาคสดผลไม้ในเทศกาลต่าง ๆ

นอกจากประเภทการเกษตรที่กล่าวมา ในปัจจุบันยังมีการเกษตรทางเลือก หรือเกษตรยั่งยืน ซึ่งยังสามารถแบ่งได้เป็นอีกหลายประเภท หลายแนวทาง เช่น แนวทางพระราชดำริ เกษตรไม่ไถพรวนดิน (No tillage) ไม่ใช้สารปราบศัตรูพืช ปลูกผักกางมุ้ง และได้ประสานเครือข่าย เป็นเครือข่ายเกษตรทางเลือก และได้รับการสนับสนุนทั้งจากองค์การพัฒนาเอกชน และหน่วยราชการเป็นอย่างดี

การแบ่งประเภทตามขนาดธุรกิจ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

(1) ทำการเกษตรแบบเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ เช่น ฟาร์มโชคชัย ไร่บีเอ็น ไร่ป่าสัก ฮิลไซด์ ในเครือเบทาโกร ไร่ของเครือ ซี พี อ.บึงสามพัน จังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจน ไร่ฝึกงานหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ นครราชสีมา

(2) ทำการเกษตรแบบเป็นเจ้าของกิจการขนาดกลาง มีการทำฟาร์มแบบผสมผสาน เช่น ไร่เกษตรกรที่ปลูกไม้ผล-ข้าวโพดฝักอ่อน เลี้ยงโคนม บริเวณปากช่อง นครราชสีมา

(3) ทำการเกษตรแบบเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก มีทั้งทำการเกษตรวิธีสมัยใหม่ และการเกษตรทางเลือก เช่น สวนเกษตรบ้านดงใหญ่ เชียงใหม่ และสวนเกษตรบ้านดงใหญ่ เชียงใหม่

การแบ่งประเภทตามวิธีการผลิต แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) เกษตรสมัยใหม่ มีการผลิตโดยใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ ใช้เครื่องทุ่นแรงในการเพาะปลูก
- (2) เกษตรยั่งยืน/เกษตรทางเลือก มีความหมายกว้างต่อการเกษตรแนวใหม่ที่มีพื้นฐานจากการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ชัดเจน ผลกระทบสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภคและสอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยาที่สามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืน
- (3) เกษตรแบบดั้งเดิม มีการผลิตโดยใช้กรรมวิธี ตัด ฟัน เเผา ทำไร่เลื่อนลอย

ประเภทตามชนิดผลิตผลทางเกษตร แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

- (1) กสิกรรม ได้แก่ พืช ไร่ และพืชสวน
- (2) ประมง ได้แก่ ประมงน้ำจืด และ ประมงน้ำเค็ม ซึ่งมีกิจกรรมทั้งการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ
- (3) ปศุสัตว์ แบ่งเป็น สัตว์ใหญ่ เช่น การเลี้ยง โค กระบือ สัตว์เล็ก เช่น สุกร เปะ แกะ กระต่าย สัตว์ปีก ไก่กระทง ไก่ไข่ เป็ดเนื้อ และปัจจุบันมีการเลี้ยงสัตว์ป่า เช่น จระเข้ เสือ กวาง
- (4) ป่าไม้ คือ การทำสวนป่า การทำป่าไม้ วนเกษตร

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย

1. แนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การจัดการประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

(1) จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร

ดำเนินการในลักษณะร่วมกันในลักษณะของสมาชิกกลุ่มเกษตรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่ปักค้ำในหมู่บ้านได้ และประเภทระยะสั้น ไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่น โดยเฉพาะ (highlight) เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้านไม้ผล หมู่บ้านดอกไม้ หมู่บ้านพืชผล หมู่บ้านเลี้ยงไหม หมู่บ้านเลี้ยงผึ้ง หมู่บ้านกล้วย หมู่บ้านดงตาล หมู่บ้านเกษตรยั่งยืน ฯลฯ นอกจากกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นแล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ประกอบด้วย ในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

บริเวณที่เป็นจุดหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visiting center) เป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักก่อนเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถที่นักท่องเที่ยวแวะรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป สินค้าสด เครื่องดื่ม สถานที่แสดงเกี่ยวกับการเกษตรแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านเกษตร แปลงรวบรวมพันธุ์พืชที่น่าสนใจ ฯลฯ

ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรในหมู่บ้าน เกษตรกรในหมู่บ้านจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรโดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดี สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรแต่ละรายได้ผลผลิตจากไร่นาของเกษตรกร

เหล่านี้จะนำไปรวมจำหน่ายที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีเกษตรกรในหมู่บ้านบางส่วนทำงานอยู่ ณ จุดบริการนักท่องเที่ยว โดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับค่าตอบแทนตามข้อตกลงของกลุ่มตามเป้าหมายของโครงการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเข้าไปพัฒนาและจัดตั้งหมู่บ้านท่องเที่ยวเหล่านี้

(2) จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่ง โดยเฉพาะส่วนใหญ่จะเป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้าในการปลูกพืชเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ สวนลองกอง สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ สวนผักต่าง ๆ จุดท่องเที่ยวเหล่านี้ทางกรมส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปช่วยสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และการจัดการให้ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดพื้นที่และวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว ช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดแสดงสินค้าแปรรูปและสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นการช่วยส่งเสริมสินค้าจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

(3) จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาล เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเกษตรที่มีการจัดงานเทศกาลหรืองานมหกรรมทางด้านการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน งานวันระกำหวาน งานวันลำไยโลก เทศกาลหม่อนไหม ทุ่งดอกปอเทือง ทุ่งดอกปทุมมา ทุ่งนาข้าวที่แก่เหลืองอร่าม เป็นต้น จุดท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะมีนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจไปชมกันมาก

2. ลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว

ในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรมแล้วแต่สภาพของจุดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

(1) ประเภทการแสดงสินค้าหรือสาธิต

- แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงาม และหลากหลาย เช่น กล้วยไม้ ดอกไม้ พืชผัก และผลไม้ในท้องถิ่นและจากต่างประเทศที่น่าตื่นตาตื่นใจ

- แปลงรวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ เช่น พันธุ์กล้วย พันธุ์พริก พันธุ์มะเขือ เป็นการรวมพันธุ์จากแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลก

- การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร เช่น การปลูกดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิตการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลผลิต การเลี้ยงไหม การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงกุ้ง

- การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา เช่น การตกกล้า การไถนา การดำนา การเก็บเกี่ยวการซอมข้าวหรือดำข้าว การเก็บเกี่ยวพืชผลและแปรรูป การแสดงงานฝีมือหรือหัตถกรรมต่าง ๆ

- การแสดงอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และวิถีทางเกษตรของไทยในอดีต

(2) ประเภทให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น

- การเข้าชมสวนเกษตร เช่น สวนไม้ดอก สวนผักพืช สวนสมุนไพร สวนไม้ผล โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตกินเองจากต้นในสวน หรือการซื้อผลผลิต โดยเลือกเก็บเองได้ มีทั้งความสวยงามความแปลกตา และบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ

- ทำกิจกรรมที่บ้านระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น ชีควาย นั่งเกวียน ไถนา กรีดยาง ขยกอ พายเรือ ทอดแห

(3) ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน

- นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยให้นักท่องเที่ยวได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด

(4) ประเภทการอบรมให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน

- ฝึกหัดปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรในสมัยใหม่ เช่น การปลูกและดูแลรักษาพืช การแปรรูปและเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ ซึ่งอาจจะมีประกาศนียบัตรให้

- ฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านชนบท เช่น ศึกษาแมลงที่เป็นประโยชน์พืชผักเมืองที่กินได้ การเก็บเห็ดในป่า การทำข้าวเม่า การทำขนมจีน การทำน้ำตาลจากมะพร้าวและตาลโตนด การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยกระร การนวดแผนโบราณและการอบสมุนไพร การเผาข้าวหลาม ฯลฯ

(5) ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร

- สินค้าอาหารเกษตรแปรรูปที่หลากหลายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกร

- ของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ

- ผักสด ผลไม้สด ดอกไม้สด

- ต้นพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูกเอง

- อาหารที่ผลิตและเตรียมในพื้นที่แบบง่าย ๆ แต่สะอาด เช่น ข้าวโพดต้ม ข้าวโพดแก้ว ถั่วต้ม เผือกต้ม มันต้ม อ้อยเคี้ยวผลไม้สด อาหารสำเร็จบรรจุถุงหรือกล่อง น้ำผัก น้ำผลไม้ต่าง ๆ และแปรรูปอาหาร

(6) ประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร

ในช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำดังเช่นในปัจจุบัน จะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาเพื่อหาช่องทางในการทำธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนรวดเร็วและเป็นธุรกิจที่ยังก้าวหน้าไปได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมแล้ว ศึกษาช่องทางในการทำเกษตรเป็นอาชีพได้อีกด้วย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยเริ่มตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐในการให้ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาหลักแนวทางการประยุกต์ใช้กับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนฯ มีวิธีการ ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทในการประยุกต์การเกษตรมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงเป็นที่มาของการดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์

3.1.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อนำมากำหนดกรอบความคิดในการศึกษา

3.1.2 สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการศึกษา

- การเตรียมและสร้างแนวคิดในการสัมภาษณ์
- สัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์

- นางวรรณ คำคม ปราชญ์ชาวบ้านอำเภอพุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม
- นายสมบุญ สวัสดิ์จุ่น วิทยากรถ่ายทอดความรู้
ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง (ศูนย์หลัก) กิจกรรมการทำนาข้าว
- นางอุไร สวัสดิ์แดง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์
กลุ่มผลิตและจำหน่ายข้าวตั้งเพื่อสุขภาพทำจากข้าวกล้อง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ชาวบ้านและผู้ให้ความรู้จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร เดือนพฤษภาคม

3.2.2 เดินทางสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์

เดือน พฤษภาคม

3.2.3 สังเกตการณ์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าชมจุดท่องเที่ยวแต่ละจุดท่องเที่ยว และการต้อนรับ การบริการ รวมถึงการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ เดือน พฤษภาคม

3.3 การจัดทำข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

3.3.1 นำบทสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์

3.3.2 รวบรวมรายละเอียดจากบทสัมภาษณ์

3.3.3 รวบรวมรายละเอียดจากการสังเกต

3.3.4 นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียง เพื่อนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลสรุปของข้อมูล กับแนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 นโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล⁶

ตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน 4 ปี (พ.ศ. 2548 - 2551) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การขจัดความยากจนทั้งระบบ ตั้งแต่ ระดับประเทศ ระดับชุมชน ระดับบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับบุคคล โดยมีเป้าหมายที่จะแก้ไขความยากจน 7.5 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นคนยากจนในภาคเกษตรประมาณ 6 ล้านบาท

แผนแก้ไขปัญหาคความยากจนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2548 มอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยเฉพาะการจัดที่ดินให้แก่เกษตรกร ซึ่งได้ลงทะเบียนผู้ยากจนไว้ โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเกษตรกรกรมได้รับนโยบายให้ดำเนินการจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียง โดยน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ดังนั้นเพื่อให้ยุทธศาสตร์การขจัดความยากจนบรรลุผล จึงได้เสนอแนวทาง การแก้ไขปัญหาคความยากจน 2 รูปแบบ คือ 1) ศูนย์ต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 2) นิคมเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลัก 4 ประการดังนี้

- (1) เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ปัญญา เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- (2) เน้นการฝึกอบรบภาคปฏิบัติ (Skill Practice) เพื่อให้เกษตรกรรู้จักการตลาดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเข้าถึงโอกาสใหม่
- (3) เน้นการนำที่ดินที่ถูกปล่อยให้กร้างว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ในการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับเกษตรกรยากจน ควบคู่กับการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) เน้นการรวมกลุ่มเกษตรกร ให้พึ่งพาช่วยเหลือในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน (Business Chain) สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือด้านการเกษตร อันสามารถจะเชื่อมโยงไปสู่การส่งออก ในรูปการทำ Contract Farming กับบริษัทเอกชน

ในการดำเนินงานจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งหวังเพื่อปฏิรูปบริการใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยมีการจัดสรรที่ดินควบคู่กับการสร้างอาชีพให้เกษตรกร ให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอย่างถาวร และสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งมีการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยจะ

---

⁶ ผลการดำเนินงานนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครปฐม, หน้า 1 – 3.

ทำรวมกันเป็นนิคมหรือกลุ่มอาชีพ และจัดตั้งสถาบันเกษตรกร ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ โดยการใช้ตลาดนำการผลิตภาคเอกชนเข้าร่วม โครงการในการรับซื้อสินค้าตามที่ตกลงกันได้ (Contract Farming) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผืนดินพระราชทานให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์เต็มประสิทธิภาพ และดำเนินวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะมีแนวทางการปฏิบัติเพื่อปรับโครงสร้างการจัดการที่ดินของเกษตรกรคู่สัญญาเช่าที่ดินพระราชทาน ให้ใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างองค์ความรู้ พัฒนาอาชีพ รวมกลุ่มในรูปธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดรายจ่าย สร้างรายได้ ต่อครอบครัวเกษตรกรคู่สัญญาเช่าที่ดินพระราชทาน โดยให้มีรายได้นับต่ำ 4,500 บาท / เดือน / ครอบครัว

4.2 นิคมเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ตำบลมหาสวัสดิ์ ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดนครปฐม เป็นที่ราบลุ่มมีพื้นที่ 8,106 ไร่ มีคลองไหลผ่านเหมาะแก่การเพาะปลูก และมีที่ดินพระราชทานอยู่ในตำบลนี้ ทั้งหมด 4 แปลง เนื้อที่ 1,009-2-53 ไร่ มีจำนวนหมู่บ้านและประชากร 4 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,675 ครัวเรือน

จากสภาพปัญหาในการดำเนินการเกษตรตำบลมหาสวัสดิ์นั้น เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และเป็นพื้นที่รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีน และจากทางคลองทวีวัฒนา กทม. จะมีปัญหาน้ำท่วมขังทุกปีในช่วงเดือน พ.ย. – ธ.ค. จึงต้องมีการแก้ไขโดยการเสริมแนวคันดินป้องกันน้ำท่วมในแปลงเกษตรกรรม ทำให้พบปัญหาโรคข้าว วัชพืชและราคาผลผลิตตกต่ำซึ่งเกษตรกรมักยึดติดกับการผลิตแบบเดิมไม่กล้าเปลี่ยนรูปแบบการผลิต ขาดผู้นำและความรู้ที่จะก้าวสู่เกษตรรูปแบบใหม่ ในการรวมกลุ่มเกษตรกรค่อนข้างที่จะทำยาก เนื่องจากแต่ละคนมีแนวทางแก้ไขปัญหของตนคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องพึ่งพากัน จึงต้องมีการเข้ามาส่งเสริมและปรับเปลี่ยน เพื่อให้ได้เห็นผลและสร้างองค์ความรู้ แนวทางการผลิตรูปแบบใหม่ สร้างผู้นำด้านองค์ความรู้และเรียนรู้แนวทางการผลิตรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อขยายผลในท้องถิ่นประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในรูปแบบการบูรณาการ สร้างแนวคิดการผลิตแบบพึ่งพาตนเอง โดยยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การกำหนดรูปแบบกิจกรรม

1. ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรเป็นรายแปลง รายตำบล โดยปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ การจัดการน้ำ และพัฒนาความรู้ อาชีพ การรวมกลุ่มในรูปธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน
2. สร้างระบบการจัดการด้วยการปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูปเกษตรกร ปฏิรูปการจัดการให้เกิดความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรูปแบบนิคมเศรษฐกิจพอเพียง
3. สร้างองค์ความรู้และขยายผลหลักพื้นฐานการขยายผลองค์ความรู้ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

การดำเนินการจัดตั้งปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

1. การกำหนดพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน
  - ขอความร่วมมือจากปราชญ์เกษตรพิจารณาข้อมูลชุมชนในเขตปฏิรูป
  - กำหนดชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่จะขยายผลสู่รูปธรรม
2. กิจกรรมเสวนา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
  - เชิญเกษตรกรร่วมเสวนา สร้างองค์ความรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อเสนอแนะ
3. กิจกรรมสร้างองค์ความรู้ในชุมชน
  - คัดเลือกเกษตรกรร่วม โครงการ เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
  - เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ร่วมดำเนินงานปรับ โครงสร้างการใช้ที่ดิน ฝึกทักษะด้านอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. กิจกรรมจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน
  - เกษตรกรร่วมเสวนาหารือ และปรับวิถีชีวิตภายใต้หลักการรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชน
  - สนับสนุนและพิจารณาให้บริการสินเชื่อ เพื่อฟื้นฟูอาชีพกิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - ร่วมพิจารณากิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาตามแนวทางที่ชุมชนต้องการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน

การนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรมี การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน นิคมเศรษฐกิจพอเพียง และที่สำคัญได้คัดเลือกเกษตรกรที่ ประสบความสำเร็จผู้ซึ่งมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานกับแนวคิดแผนใหม่ ที่ปรับให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งที่เราเรียกว่า “ปราชญ์เกษตร” โดยยึดหลักแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ดังนี้

1. ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมมาเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่เกษตรกร
2. รู้จักความพอดี พอประมาณ สมเหตุสมผล
3. รู้จักอดออม รู้จักการทำบุญ ใฝ่หาความรู้

ปราชญ์เกษตรที่ได้รับคัดเลือก⁷

นางวรรณ คำคม

ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบุษราคาม จังหวัดนครปฐม

“ข้าพเจ้าจะสร้างเศรษฐกิจพอเพียง บนผืนแผ่นดินของในหลวงท่าน ให้การส่งต่อลูกหลานในวันข้างหน้าต่อไป และวิชาการด้านความรู้ก็จะบอกให้ลูกหลานสืบทอดต่อไปในวันข้างหน้า”

ประวัติ อายุ 42 ปี เกิดวันที่ 10 ตุลาคม 2507

อยู่บ้านเลขที่ 58/6 หมู่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบุษราคาม จังหวัดนครปฐม

ทำกินในที่ดินพระราชทาน แปลงเลขที่ 21 กลุ่ม 2 เนื้อที่ 10 ไร่ 0 งาน 50 วา หมายเลขโฉนดที่ 8686

สัญญาเช่าเลขที่ 4/2537

ในอดีตรับสิทธิการเช่าต่อจากย่า ทำนาข้าว สลับกับทำนาบัว แต่เนื่องจากมีแรงงานเพียงคนเดียว และการทำนาบัว ต้องใช้สารเคมีมาก จึงเปลี่ยนมาทำ การเกษตรแบบผสมผสาน โดยไม่ใช้สารเคมี ตั้งแต่ปี 2537 ตามที่ ส.ป.ก.ส่งเสริมแนะนำ

ปัจจุบัน ทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีไม้ตัดใบ (ใบหมาก, เตยหอม) มะม่วง ขนุน หนากลูกกล้วยน้ำว้า มะนาว มะพร้าว มะไฟ ชมพู่มะเหมี่ยว ข้าวโพดรับประทาน ฟืชผักสวนครัว ตะไคร้ กระเพรา โหระพา ขูดบ่อ 2 ไร่ เลี้ยงปลาจาระเม็ด และเลี้ยงปลาเบญจพันธุ์ตามร่องสวน ทำให้มีรายได้ทุกวันและไม่มีภาระหนี้สินทั้งในและนอกระบบ เป็นตัวอย่างที่ดีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามรอยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากการทำเกษตรแล้ว ยังมีอาชีพเสริมนอกการเกษตรอีกคือ มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์แปรรูปข้าวเป็นข้าวค้างหมูหยอง , รับจ้างวิ่งเรือรับนักท่องเที่ยว ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ , รับจ้างเก็บผักตบชวาคลองมหาสวัสดิ์จาก อบต.

⁷ เอกสารการดำเนินงานของปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบุษราคาม จังหวัดนครปฐม, สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครปฐม,

มหาสวัสดิ์และนำผักตบชวาไปเลี้ยงปลาในบ่อเป็นการประหยัดต้นทุนด้วย และยังมีรายได้เสริมจากการ
จักสานใบมะพร้าวสดทำเป็นกระเช้า ตะกร้า หมวก เป็นต้น

ในปี 2550 ได้ดำเนินงานตามแผนและผลงาน ปราชญ์เศรษฐกิจพอเพียงสู่แผนชุมชน ตำบล
มหาสวัสดิ์

1. ขยายผลองค์ความรู้สู่ศิษย์ปราชญ์ 3 ราย
2. ขยายผลองค์ความรู้บุตรหลานเกษตรกร
3. ขยายองค์ความรู้สู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลมหาสวัสดิ์

กำหนดพื้นที่ขยายเครือข่าย

- เลือกพื้นที่บ้านศาลาดิน บ้านคลองขง บ้านคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล ในเขตที่ดิน
พระราชทาน ได้จัดที่ดินแบ่งแปลง ในปี 2520
- สภาพพื้นที่ ดิน น้ำ อุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชผักไม้ผลได้ทุกอย่าง
- ประชากรในชุมชนมีประมาณ 82 ครอบครัว โดยทั้งชุมชนเป็นเครือญาติกัน
- อาชีพส่วนใหญ่ปลูกข้าว นาบัว เลี้ยงปลา ทำสวน
- รายได้หลักได้มาจากขายผลผลิตทางการเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- ลดรายจ่ายจากการปลูกพืชผักสวนครัว ผลิตของใช้ในครัวเรือน และการเอาแรงช่วยกัน
ทำงาน
- กิจกรรมกลุ่มแปรรูปข้าวตัง
- การเอาแรงร่วมกัน
- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เสวนาเพื่อหาแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน

- ชาวผู้สนใจและทำการเกษตรมาร่วมเรียนรู้ที่สวนจำนวน 42 ราย
- เสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต
- แบ่งกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางและวิธีการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตสู่เกษตรแบบ
พอเพียง

ร่วมกันพัฒนาสู่ความยั่งยืน

- พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลิตพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพ
- พัฒนาผลผลิตด้านการเกษตรให้มีคุณภาพและมีผลผลิตต่อเนื่องตลอดปี
- ลดการใช้สารเคมี พัฒนาการใช้ปุ๋ยชีวภาพ
- หาดตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต
- จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นิคมเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนที่สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมีความเป็นมา ดังนี้

คลองมหาสวัสดิ์ เป็นคลองขุดในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (จำ บุนนาค) เริ่มขุดในปี พ.ศ. 2398 ขุดเสร็จปี พ.ศ. 2403 ขนาดกว้าง 7 วา ลึก 6 ศอก ยาว 27 กิโลเมตร จุดเริ่มต้นอยู่ที่คลองบางกอกน้อยริมวัดชัยพฤกษ์มาลา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ไปออกแม่น้ำท่าจีนตรงบริเวณศาลเจ้าสุบิน ตำบลจิวราย อำเภอนครชัยศรี หมดเงินค่าจ้างขุดไปทั้งสิ้น 1,101 ชั่ง 10 ตำลึง ซึ่งเป็นเงินที่ตกทอดมาจากสมัยรัชกาลที่ 3 จำนวน 1,000 ชั่ง เป็นเงินพระมหาสมบัติ 100 ชั่ง และเป็นเงินธารณะ จำนวน 1 ชั่ง 10 ตำลึง (เงินธารณะ หมายถึงเงินที่มีผู้จบทำบุญให้แก่พระภิกษุหรือบุคคลใด ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นการกุศล) ทุกระยะ 4 กิโลเมตร ทรงโปรดเกล้าให้สร้างศาลาไว้ริมคลอง จำนวน 7 ศาลา สมัยนั้นเรียกกันว่า ศาลา 1 ศาลา 2 ศาลา 3 ศาลา 4 (ศาลากลาง) ศาลา 5 (ศาลาทำศพ) ศาลา 6 (ศาลายา) และ ศาลา 7 (ศาลาหิน) ปัจจุบันนี้ ทั้ง 7 ศาลา ไม่มีร่องรอยให้เห็นแล้ว แต่ยังคงมีแต่ตำนานเล่าขานกันต่อมา โดยผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีบ้านเรือนอยู่ริมคลองในสมัยนั้น เล่าให้ฟังว่า ศาลาที่ 4 อยู่ที่ตำบลศาลากลาง อ.บางกรวย จังหวัดนนทบุรี ศาลาที่ 5 ซึ่งสมัยนั้นกล่าวกันว่าเป็นศาลคู่สำหรับตั้งศพเพื่อทำพิธีฌาปนกิจ อยู่ตรงหลักกิโลเมตรที่ 15 ริมทางรถไฟสายใต้ ปัจจุบันเรียกศาลาธรรมสพน์ อยู่ในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ศาลาที่ 6 คือศาลายา อยู่บริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล กล่าวกันว่าเป็นศาลาที่จารึกตำรายาเอาไว้ใครผ่านไปมา ก็สามารถจดจำเอาไปใช้ได้ ศาลาสุดท้ายคือศาลา 7 ศาลาหิน อยู่บริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล กล่าวว่าเป็นสถานที่ฝังศพในสมัยนั้น

ความสำคัญของคลองมหาสวัสดิ์ นอกเหนือจากเป็นคลองประวัติศาสตร์ มีการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและรักษาระดับน้ำในทุกฤดูกาลแล้ว ยังเป็นคลองที่ใช้น้ำไปผลิตเป็นน้ำประปาของกรุงเทพมหานคร จึงนับได้ว่าเป็นคลองที่ยังคงสภาพธรรมชาติที่สวยงาม ระบบนิเวศน์ทางน้ำที่สมบูรณ์และเป็นสถานที่ที่น้ำท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่ง

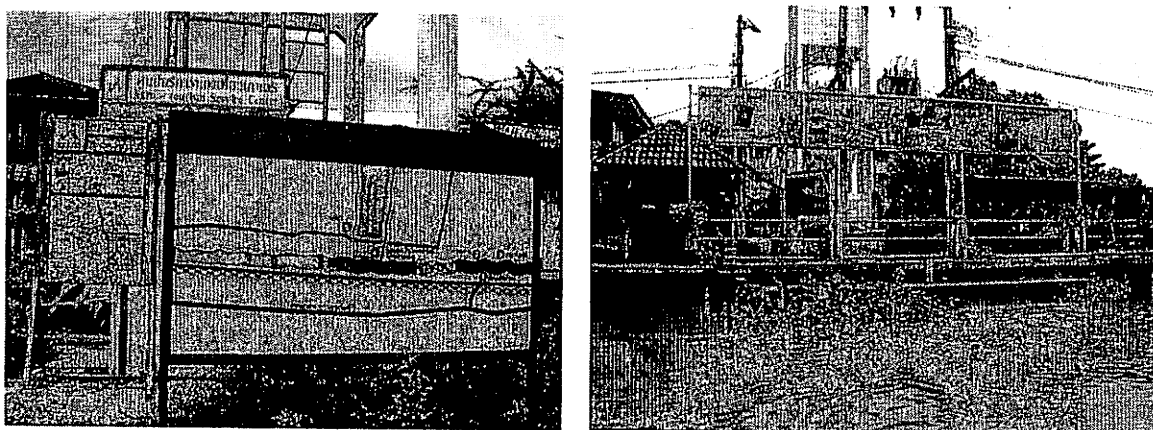
การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้กำหนดจุดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 4 จุด ได้แก่ สวนกล้วยไม้ นาบัว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ สวนผลไม้

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบริเวณศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฯ สามารถจอดรถได้ที่วัดสุวรรณาราม จะมีเจ้าหน้าที่ประจำให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถโทรศัพท์มาสอบถามหรือจองรายการนำเที่ยวล่วงหน้าได้ที่ ศูนย์บริการฯ โทรศัพท์ 08 1743 5850 08 1495 9091 034 297 152 และลงเรือ เพื่อล่องเรือไปตามจุดท่องเที่ยว ต่าง ๆ ชมทัศนียภาพสองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์

ได้ตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 4 จุด ได้แก่ สวนกล้วยไม้ นาบัว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ สวนผลไม้ มีอัตราค่าบริการ ดังนี้

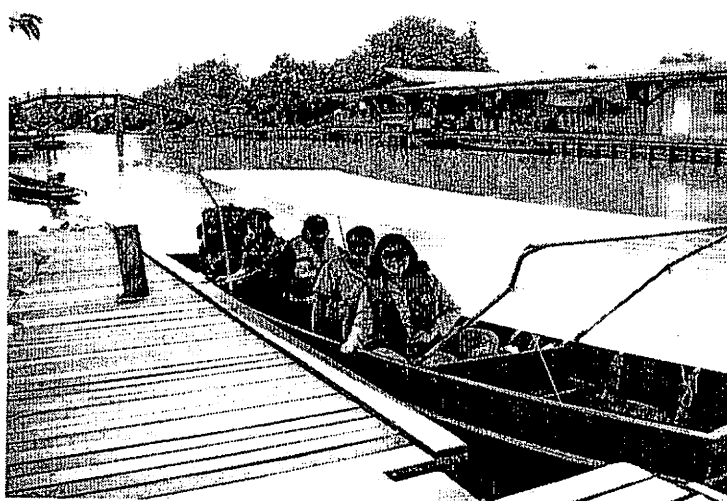
1. ค่าตอบแทนเกษตรกร ทั้ง 4 จุดท่องเที่ยว ผู้ใหญ่ คนละ 70 บาท และเด็ก คนละ 40 บาท (อายุไม่เกิน 5 ปี) เป็นค่าบริการนำดื่ม , ซิมผลไม้และการแปรรูปผลผลิตเกษตร
2. ค่าเรือพร้อมผู้นำชม ลำละ 350 บาท (นั่งได้ 6 คน / ลำ) นำเที่ยวจุดท่องเที่ยวทั้ง 4 จุด และล่องเรือเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ เพื่อชมทัศนียภาพสองฝั่งคลอง
3. ค่ารถอีแต่นำชมสวนผลไม้เที่ยวละ 50 บาท (นั่งได้ 10 คน)

● จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4 : บริเวณศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและป้ายแผนที่จัดท่องเที่ยว

เมื่อนักท่องเที่ยวลงเรือจะได้รับเสื้อชูชีพสวมใส่เพื่อความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โดยคนขับเรือจะแนะนำชื่อตนเองและแจ้งจุดท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ภาพที่ 5 : จุดลงเรือนำเที่ยวชมสวน

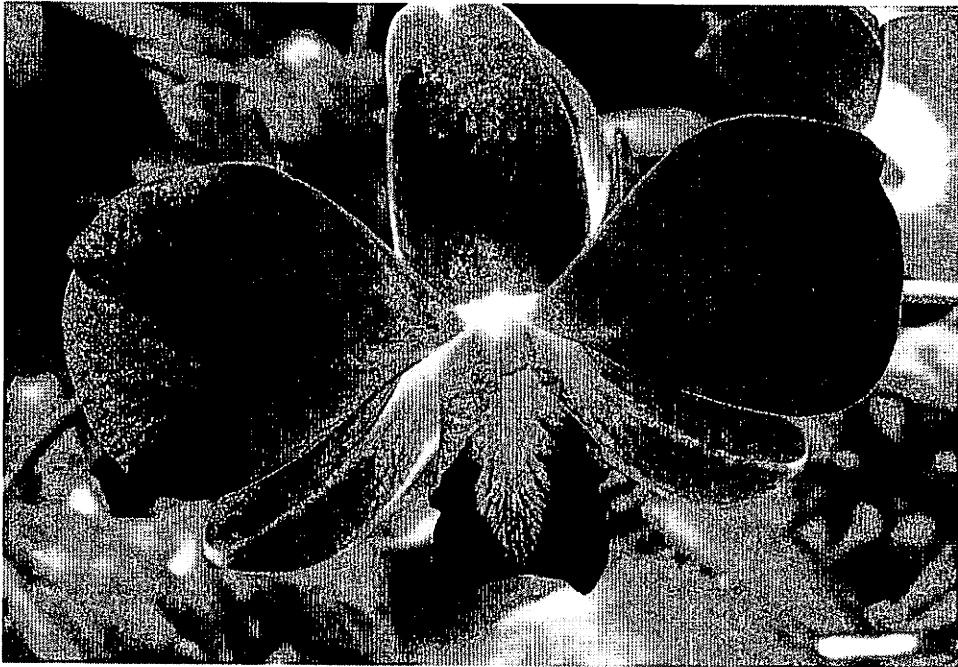
แหล่งท่องเที่ยว จุดที่ 1 คือ สวนกล้วยไม้ เจ้าของสวนจะเป็นผู้ให้ความรู้การเกษตรในเรื่องการปลูกและขยายพันธุ์กล้วยไม้ ชมดอกกล้วยไม้พันธุ์ “ทัศนีย์” ซึ่งเป็นที่เดียวในประเทศไทย และมีพันธุ์กล้วยไม้จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

สวนกล้วยไม้ ของนายหุบ คชเวช

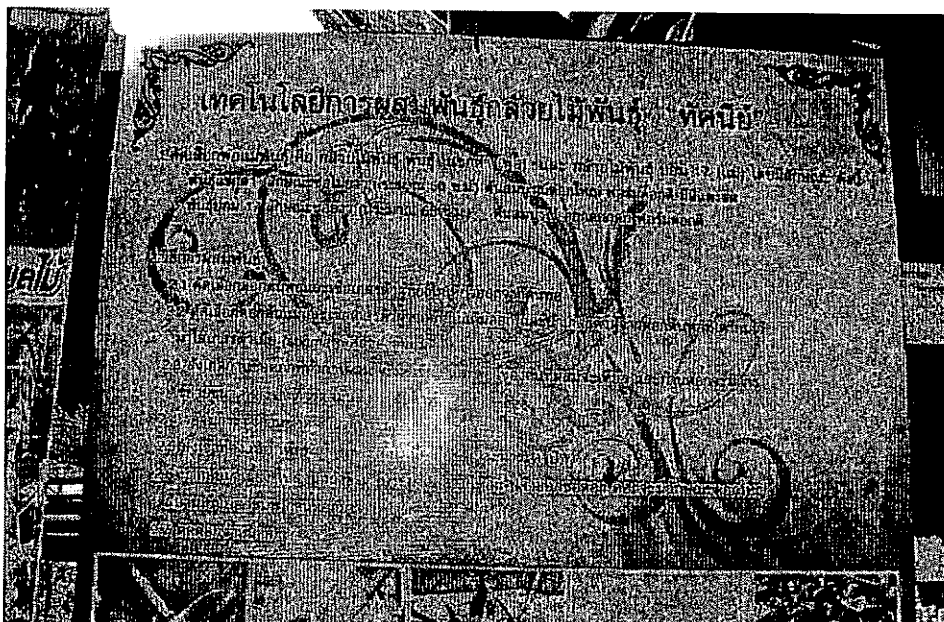
กิจกรรมให้ความรู้การเกษตร

1. การปลูกและขยายพันธุ์กล้วยไม้
2. การผลิตกล้วยไม้เพื่อการส่งออก ชม ดอกกล้วยไม้พันธุ์ “ทัศนีย์” ซึ่งมีที่เดียวในประเทศไทย

ภาพที่ 8 : พันธุ์กล้วยไม้ “ทัศนีย์”

จุดที่สอง คือ “นาบัว” จะมีป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการปลูก ทราบพันธุ์ต่าง ๆ ของบัว การคัดขนาดของดอกบัว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือเก็บบัวได้ โดยจะมีเจ้าของสวนให้คำแนะนำ วิธีการเก็บ และมีศาลาเอนกประสงค์ให้บริการกับนักท่องเที่ยวได้พักผ่อนหย่อนใจ

นาบัว ของนายแจ่ม สวัสดิ์โต

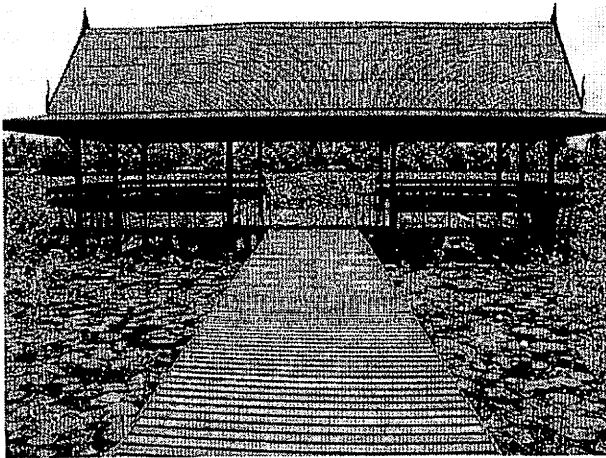
กิจกรรมให้ความรู้การเกษตร

1. การปลูกดอกบัวพันธุ์จักรขาว
2. การเก็บดอกบัว
3. การคัดขนาดของดอกบัว และพายเรือเที่ยวในนาบัว

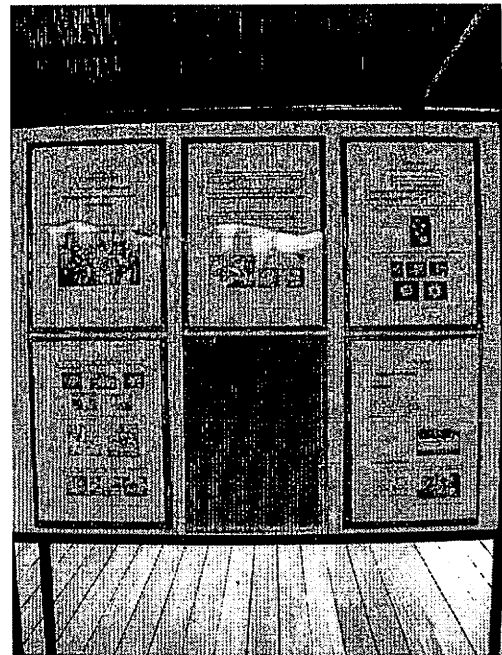

ภาพที่ 10 : ป้ายประชาสัมพันธ์พันธุ์นาบัว

ภาพที่ 12 : ตลาดนอกประสงค์

ภาพที่ 13 : ป้ายสื่อความหมายพันธุ์บัวต่างๆ

ภาพที่ 14 : พายเรือเที่ยวในนาบัว

จุดที่สาม คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ ชมการสาธิตตั้งแต่การคัดเลือกผลผลิต ขั้นตอนการทำ รวมถึงให้นักท่องเที่ยวสามารถทดลองการทำข้าวตังจากข้าวซ้อมมือ ได้แก่ ข้าวตังหน้าหมูหยอง หน้า รัชฎูญพีช ได้ชิมฝีมือการทำด้วยตนเอง และมีสินค้าจากการแปรรูปและผลไม้อบแห้งปรุงรสตามฤดูกาล มาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

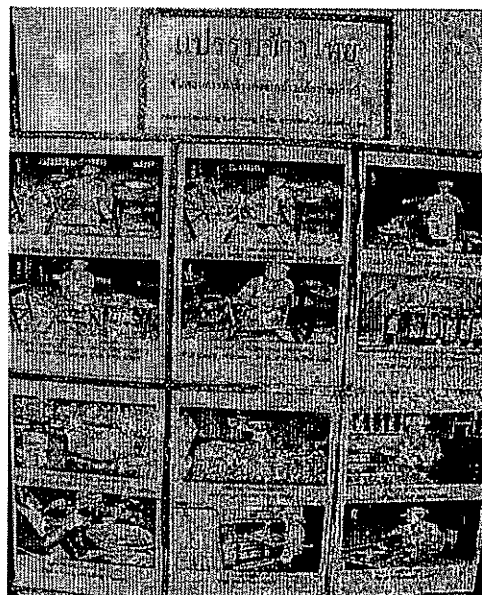
การแปรรูปผลผลิตเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ นางปราณี สวัสดิ์แดง ประธานกลุ่มฯ

กิจกรรมให้ความรู้ การแปรรูปผลผลิตเกษตร

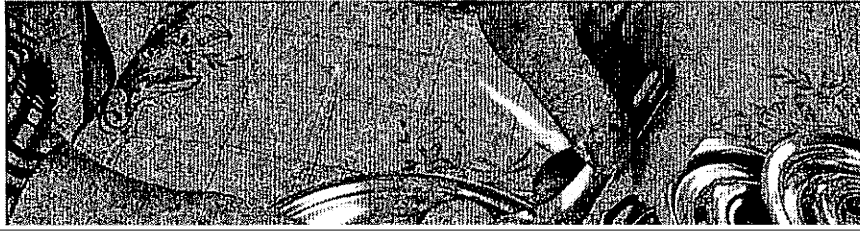
1. ไข่เค็มเสริมไอโอดีน
2. ข้าวตังจากข้าวซ้อมมือ หน้าหมูหยอง หน้ารัชฎูญพีช
3. ผลไม้อบแห้งปรุงรสตามฤดูกาล มะกอก มะม่วง มะขม มะละกอ ฝรั่ง

ภาพที่ 15 : ป้ายประชาสัมพันธ์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์

ภาพที่ 16 : ขั้นตอนการแปรรูปข้าวไทย

จุดที่สี่ คือสวนผลไม้ เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจุดผลไม้ เจ้าของสวนจะเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย ผลผลิตภายในสวนตามฤดูกาล ซึ่งจะจัดเป็นชุด ๆ ละ 4 - 5 อย่าง เช่น ขนุน มะม่วง ส้มโอ กล้วย และน้ำดื่ม เป็นต้น และจะให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งมีบริการนั่งรถอีแต่นำชมสวนผลไม้ คิดค่าบริการเที่ยวละ 50 บาท (นั่งได้ 10 คน)

สวนผลไม้ ของนายบุญเลิศ เศรษฐอำนาจ หมู่ที่ 1 ตำบลศาลายา

กิจกรรมให้ความรู้การเกษตร

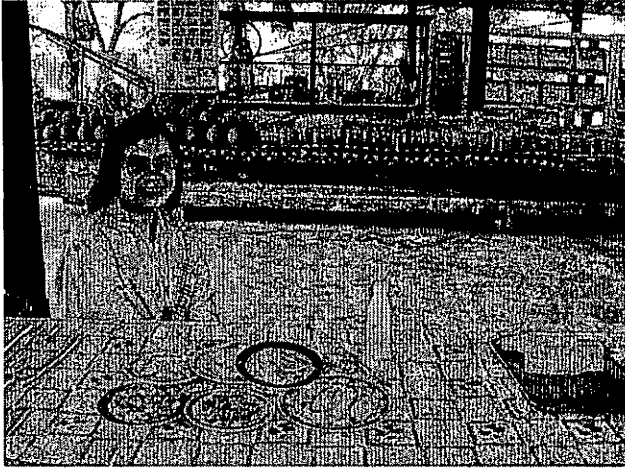
1. การปลูกส้มโอ พันธุ์ขาวทองดี ขาวน้ำผึ้ง ขาวหอม ขาวแป้น ขาวพวง
2. มะม่วง ทุกพันธุ์
3. ขนุน เหลืองบางเตย เขียวข้างคด
4. มะพร้าว พันธุ์ธรรมชาติ พันธุ์กะทิ 5. มะปราง มะกอก กระท้อน หมาก ฯลฯ
และอิมกับผลไม้ตามฤดูกาล

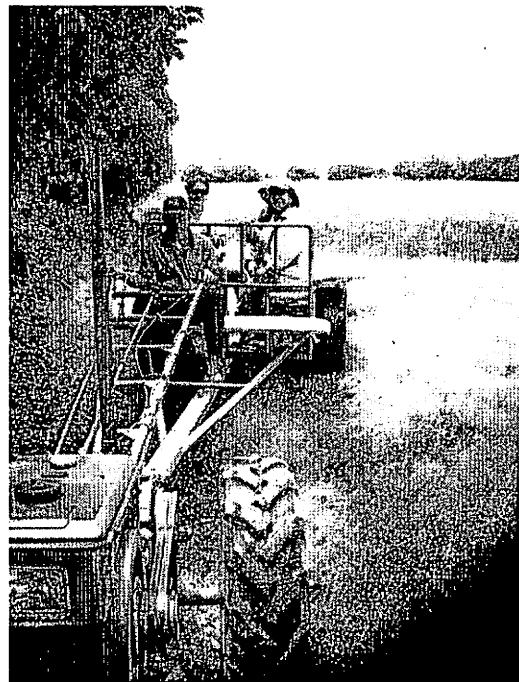
ภาพที่ 19 : ป้ายประชาสัมพันธ์สวนผลไม้

ภาพที่ 20 : ส้มโอปลอดสารพิษ

ภาพที่ 21 : รับรองด้วยผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตภายในสวน

ภาพที่ 22 : นั่งรถอีแต่นชมภายในสวน

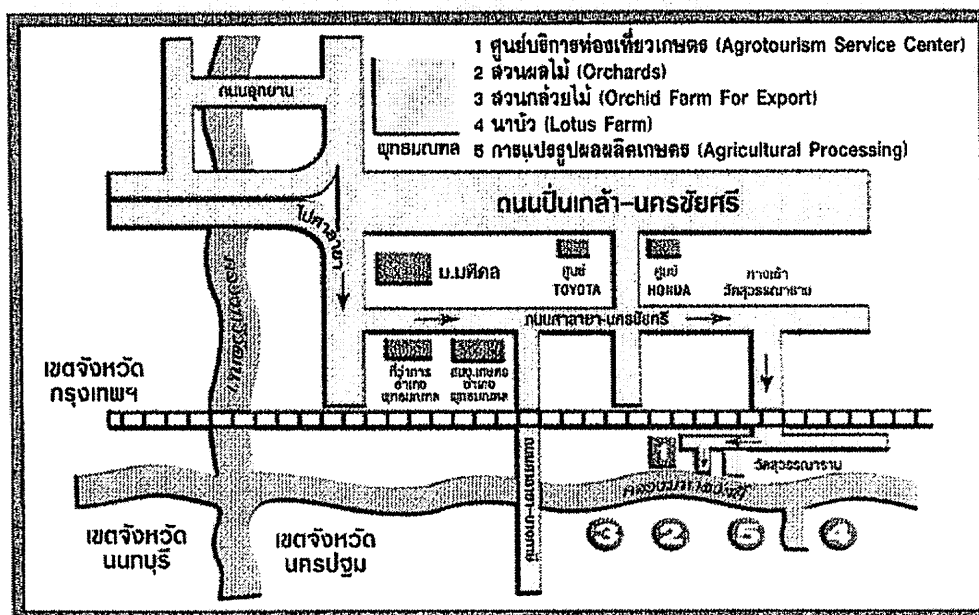

ภาพที่ 23 : ผลผลิตภายในสวนนำมาแปรรูป พร้อมจำหน่าย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่สามารถรองรับได้อย่างพอเพียงกับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ ซึ่งในแต่ละจุดท่องเที่ยววนั้น ๆ จะรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนละไม่เกิน 50 คน เพื่อเป็นการดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึงและสร้างความประทับใจให้เดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

สำหรับเส้นทางการเดินทางมายังศูนย์บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

รูปที่ 24 : แผนที่เส้นทางรถเดินทาง

รถประจำทาง

- สาย ปอ. 515 อนุสาวรีย์ชัย – สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตศาลายา
- สาย 124 สนามหลวง – ศาลายา
- สาย 125 สถานีรถไฟสามเสน – ศาลายา

ลงรถที่โรงพยาบาลศาลายา นั่งรถจักรยานยนต์รับจ้างถึงวัดสุวรรณาราม (15 บาท)

รถไฟ

สถานีธนบุรี ถึงวัดสุวรรณาราม (ราคา 5 บาท)

ออกเวลา 07.25 น. (ธนบุรี - หลังสวน)

07.45 น. (ธนบุรี - น้ำตก)

สมาคมกลุ่มอาสาทอชุมชนลงเรือชมสวนเลยบคลงมหาสวัด

นายสมบุญ สวัสดิ์จุ่น

วิทยากรถ่ายทอดความรู้ และเกษตรกรดีเด่น ประเภท (ไร่นาสวนผสม) จ.นครปฐม ปี 2548

ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง กิจกรรมการทำนาข้าว

อยู่บ้านเลขที่ 96/7 หมู่ที่ 1 ตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม

เป็นผู้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ด้านการเกษตร พึ่งตนเอง มีความเพียร/ความขยัน มีความรู้ คุณธรรม ใช้สติปัญญา ในการแก้ไขปัญหาพืชได้ พยายาม ลด ละ เลิกสารเคมี มีการใช้สารชีวภาพ สารสกัดสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ด้านเกษตร มีความรอบครอบ รอบรู้ มีภูมิคุ้มกันพอเพียง พอประมาณ เกษตรกรทำบัญชีครัวเรือน /อุ้มชูตนเองได้ไม่มีหนี้สิน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีของชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดแก่สมาชิกศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง เพื่อศึกษาแปลงเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยแปลงนาข้าว จำนวน 30 ไร่ แปลงไม้ผล ได้แก่ ส้มโอ ขนุน หนาม กล้วยหอม จำนวน 18 ไร่ โดยไร่นาสวนผสมแห่งนี้เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรจุดหนึ่งของตำบลศาลายา และได้เข้าร่วมโครงการล่องเรือชมสวนเลยบคลงมหาสวัดตั้งแต่ปี 2543 ถึงปัจจุบัน ในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร (สวนผลไม้)

หลังจากเสร็จสิ้นในการทำการเกษตรแล้ว จะแบ่งเวลาที่เหลือในการดูแลนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแก่ผู้ที่มีความสนใจและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชม ซึ่งคนในครอบครัวก็สามารถให้ข้อมูลได้ด้วย ในส่วนของการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว นั้น จะจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่เกิน 50 คน มีกิจกรรมนั่งรถอีแต่นชมภายในสวน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและเข้าถึงวิถีชีวิตเกษตรกร รวมถึงชิมผลผลิตภายในสวน อาทิ ขนุน กล้วย มะม่วง ผลไม้ตามฤดูกาล

● นางอุไร สวัสดิ์แดง

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์

กลุ่มผลิตและจำหน่ายข้าวตังเพื่อสุขภาพทำจากข้าวกล้อง

เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ก่อนจะเป็น “ข้าวตังจากข้าวซ้อมมือ” สินค้าโอท็อประดับ 5 ดาว ของเมืองพระปฐมเจดีย์ หลังจากเริ่มมีการรวมกลุ่มเมื่อปี 2537 โดยแปรรูปผลไม้ ทั้งมะละกอ มะม่วง มะยม พร้อมทำไข่เค็มไอโอดีนจำหน่ายก็ทำขายมาเรื่อยๆ แต่ผลิตภัณฑ์กลุ่มยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคเท่าที่ควร กระทั่งปี 2542 เข้าร่วมอบรมการทำข้าวตังที่ กรุงเทพมหานครจัดขึ้น จึงนำความรู้ที่ได้รับมาฝึกสอนให้สมาชิก พัฒนาข้าวตังที่ผลิตจากข้าวธรรมดาเป็นผลิตจากข้าวมะลิซ้อมมือแทน จากข้าวตังหน้าหมูหยองธรรมดา ก็เพิ่มเป็นหน้าผักผลไม้ เช่น ฟักทอง บวบ แครอท กล้วยตาก และหน้าธัญพืช มี งาขาว งาคำ เมล็ดมะม่วงหิมพานต์บด เพราะในการผลิตนั้นพิถีพิถัน ทั้งเรื่องรสชาติและความสะอาด ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มแม่บ้านผลิตกว่า 30 คน แต่ละคนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 5,000-6,000 บาท โดยหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจในครัวเรือนแล้ว ก็เข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวตัง ออกบูธประชาสัมพันธ์กลุ่มผลิตฯ และเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และมีรายได้หมุนเวียนในชุมชน นอกจากนี้จะออกบูธแล้ว สินค้ามีวางจำหน่ายประจำที่ร้าน 904 วัสดุโขทัย ร้านเอเดนส์ (จำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ) รวมถึงมีลูกค้าเข้ามารับเพื่อไปจำหน่ายหลายราย ซึ่งทางกลุ่มฯ จะผลิตสินค้าตามจำนวนที่ลูกค้าสั่งซื้อ และส่วนหนึ่งจะจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนด้วย ถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมในกลุ่มฯ ก็จะมีการสาธิต วิธีการผลิตให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย นอกจากนี้เคยได้รับการติดต่อจากสถาบันการเงินหลายแห่ง เช่น ธนาคารออมสิน ได้เสนอเงินกู้

ตัวอย่างวัตถุสืบ มีที่มาเป็นอย่างไร และสามารถทดลองปฏิบัติด้วยตนเองได้อีกด้วย การรองรับ
นักท่องเที่ยวจะจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่เกิน 50 คน ตลอดทั้งวัน ๆ ละ 200 คน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) กลุ่มของวิสาหกิจชุมชน ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 3 คน รวมถึงการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและเฝ้าสังเกตการณ์การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีผลสรุปของการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา : เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

5.1 สรุปการศึกษา

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนนั้นได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจมาเป็นหลักบริหารจัดการตนเอง ชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้วิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมและเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน ผู้ศึกษาขอสรุปแนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ กลุ่มของวิสาหกิจชุมชนล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ มาเป็นหลักในการบริหารจัดการตนเอง ชุมชน รวมทั้งการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถสรุปในลักษณะ สามห่วง สองเงื่อนไขได้ดังนี้

ตารางที่ 1 : สรุปแนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ กลุ่มของวิสาหกิจชุมชนล่องเรือ
ชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์

ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี
ในการดำเนินชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง มีการดำรงชีพที่เหมาะสมกับลักษณะทางภูมิสังคมของชุมชน มีระบบการผลิตเพื่อการบริโภคของชุมชนเป็นหลัก รวมถึงระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่มีการใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายเหมาะสมกับฐานะทำให้ไม่มีภาระหนี้สิน	ชุมชนรู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่มีอยู่ตามอาชีพและสภาพแวดล้อมมาประยุกต์ เพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์การพัฒนาที่เหมาะสม	ชุมชนมีภูมิคุ้มกันจากผลกระทบจากการท่องเที่ยว การที่สมาชิกในชุมชนมีการพบปะ ประชุมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบทางบวกและทางลบ อันเกิดจากเกษตรกรอาชีพเกษตรกรรม และเหตุผลในการพัฒนาตนเอง อาชีพ และรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นในชุมชน จนมีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนามาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งวิธีการป้องกันและการแก้ไขปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว
เงื่อนไขความรู้	ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานและรู้จักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทำกิจกรรมของส่วนร่วมให้บรรลุเป้าหมาย โดยการจัดเจ้าหน้าที่หรือมอบหมายความรับผิดชอบแก่สมาชิกชุมชนให้ไปดำเนินการ รวมถึงแสดงออกถึงความเสียสละ แรงใจ หรือกำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือส่วนรวม	
เงื่อนไขคุณธรรม	ชุมชนมีจิตสำนึกและวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน โดยรวมอยู่ในสภาพที่ดี มีกฎระเบียบ เพื่อใช้ยึดถือปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไประหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอยู่ตลอดเวลาและพัฒนาศักยภาพตนเอง มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบในชุมชนและนักท่องเที่ยว	

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกระบวนการสร้างทางเลือกในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวที่คนใน
ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจและรับผิดชอบไปเองและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนและสิ่งแวดล้อม

ของชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนสามารถประเมินการรองรับนักท่องเที่ยว โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างเหมาะสม ด้วยมีวิธีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกชุมชนเพื่อกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถรองรับได้อย่างพอเพียงกับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน มีระบบรักษาปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และที่สำคัญชุมชนมีวิธีการให้บริการข้อมูลและการบริหารการตลาดอย่างเหมาะสมตนเองไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลถึงการท่องเที่ยวของชุมชนมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่สะท้อนถึงลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงมีแหล่งบริการข้อมูลในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับชุมชน โดยมีผู้นำเที่ยวท้องถิ่นคอยอำนวยความสะดวกและให้บริการความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้จนทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีการดำเนินงานตามแนวทางการทำธุรกิจที่มีระยะยาว จนได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี 2550 (Thailand Tourism Award 2007) ประเภทชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นการยืนยันได้ดี

นอกจากนักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจแล้ว ยังมีนักวิจัยจากหลายสถาบันเข้ามาศึกษาเรียนรู้ ติดตามตรวจสอบในแนวทางการความสำเร็จของชุมชนอยู่เสมอเป็นการพิสูจน์ได้ว่า ชุมชนได้รับมาตรฐานถึงความยั่งยืนยาวนานในการจัดการท่องเที่ยว ไม่มีผลกระทบต่อชุมชนจนถึงปัจจุบัน และได้รับรางวัลมากมาย

3. การต้อนรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Tourism Center) ร้านขายของที่ผลิตจากผลผลิตทางเกษตรของชุมชน เรือนำเที่ยวที่มีมาตรฐาน ที่จอดรถ/ท่าเทียบเรือ ห้องน้ำ-ห้องสุขา ฯลฯ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ และสิ่งเหล่านี้มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและคงเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างสอดคล้องมีการกำหนดราคาอย่างเหมาะสม ด้านการคมนาคมเข้าถึงชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางน้ำและทางบก มีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัยไว้บริการ ชุมชนมีความหลากหลายด้านข้อมูลและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานความเป็นตัวตนและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยผ่านทางกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน และในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านที่ดีและนักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืนร่วมกันกำหนดข้อตกลงหรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการยอมรับยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการร่วมกับชุมชนท่องเที่ยว มีวิธีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและตัวตนของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถพัฒนาบุคลากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยอาศัยภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว มีการพัฒนาทักษะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรของชุมชนสร้างความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว มีการประชุมสมาชิกภายในกลุ่มรับทราบถึงปัญหา อุปสรรค การแก้ไขหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว ที่ได้ติชม นำมาหารือถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา พัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวของชุมชนได้อีกด้วย โดยจะกำหนดการประชุมทุก 1 เดือน โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของเกษตรจังหวัด กรมพัฒนาชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาให้คำแนะนำและเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือเรือชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ เป็นแหล่งที่มีศักยภาพที่พัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการทำการเกษตรหลากหลายอยู่กับวิถีการประกอบอาชีพของเกษตรกรและวัฒนธรรมในชุมชนฯ โดยสามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. รูปแบบการทำนา มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวให้ได้คุณภาพ ผลผลิตด้านการเกษตรให้มีคุณภาพมีผลผลิตต่อเนื่องตลอดปี ลดใช้สารเคมี พัฒนาการใช้ปุ๋ยชีวภาพ
2. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกพืชผลปลอดสารพิษ และทำนาควบคู่ไป สามารถนำผลไม้มาแปรรูปจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง
3. รูปแบบสวนผลไม้ ปลูกไม้ผลที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ขนุน กัลย เป็นต้น
4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ ปลูกและขยายพันธุ์ เพื่อผลิตเพื่อส่งออก และขยายพันธุ์เอง ซึ่งเป็นที่เดียวในประเทศไทย
5. รูปแบบชุมชนการเกษตร ได้แก่ ตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการรวมกลุ่มสมาชิกรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

การบริหารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือเรือชมสวน เลียบคลองมหาสวัสดิ์

1. เป็นลักษณะร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรในชุมชน ประเภทระยะสั้น ไม่เกิน 1 วัน ซึ่งในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นทั้ง 4 จุด คือ สวนกล้วยไม้ , นาบัว , การแปรรูปผลผลิตเกษตร , สวนผลไม้ ซึ่งจะแบ่งเขต เพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนี้

1.1 มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จะเป็นจุดแรกที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถลงเรือและรับฟังคำแนะนำจากผู้นำชม (คนขับเรือ) ข้อมูลเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยวแต่ละจุด ซึ่งผู้นำชมจะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดี หรือในกรณีที่เจ้าของสวนไม่อยู่

1.2 การสาธิตแปรรูปผลผลิตเกษตรในชุมชน เช่นการนำข้าวซ้อมมือมาแปรรูปเป็นข้าวตังหน้าต่าง ๆ และนำผลผลิตภายในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลไม้อบแห้งปรุงรสที่หลากหลายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรฯ

1.3 มีบริการนั่งรถอีแต่นสำหรับนักท่องเที่ยวในการชมสวนผลไม้ ได้รับความรู้ภูมิปัญญา และสัมผัสถึงวิถีชีวิตชาวสวนอย่างแท้จริง

สำหรับสู่ทางด้านธุรกิจเกษตร การนำผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายนั้น โดยออกบูธจำหน่ายตามงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และจากการที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนก็จะเป็นอีกลักษณะหนึ่งในการพูดปาก ต่อปากแนะนำกันต่อ ๆ มา เกิดการตลาดครบวงจร

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์มีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันวิถีดำเนินงานตามความพอเพียงเป็นความสมดุลของการกระทำ ทั้งเหตุและผล มีการเตรียมพร้อมรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นและมีแนวทางป้องกันและแก้ไข ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อบริหารความเสี่ยงของตนเองและชุมชนจนเกิดภูมิคุ้มกันที่ดีและเมื่อชุมชนมีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อม

ตารางที่ 2 : สรุปลักษณะของชุมชนที่ดีมีคุณสมบัติเป็นชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

ด้านเศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลดรายจ่าย/เพิ่มรายได้ 2. ใช้ชีวิตอย่างพอควร 3. คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ 4. มีภูมิคุ้มกัน ไม่เสี่ยงเกินไป/การเผื่อทางเลือกสำรอง
ด้านจิตใจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีจิตใจเข้มแข็ง 2. พึ่งตนเองได้ 3. มีจิตสำนึกที่ดี/เอื้ออาทร/ประนีประนอม/นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก / ไม่เอารอดเอาเปรียบ
ด้านสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2. รู้รักสามัคคี 3. สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน พร้อมพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น นำมาปรับปรุงและแก้ไขพัฒนาตนเองและสังคม
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ 2. เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด 3. ฟื้นฟูทรัพยากรตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
ด้านเทคโนโลยี	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จักเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมภายในชุมชน 2. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีใช้ในชีวิตประจำวัน นำมาใช้ในการบริการนักท่องเที่ยวได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในยุคปัจจุบันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนนั้น ผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศทุกภาคส่วนควรมีแนวทางในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้และปรับวิธีการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านรายได้จากการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรของการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยนำองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมาบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและหากทุกชุมชนที่มีความพร้อมในการประยุกต์ใช้และมีทรัพยากรที่เหมาะสมจะจัดการให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวและกระจายตัวทั่วประเทศ ทำให้เกิดชุมชนด้านการท่องเที่ยวตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานการท่องเที่ยวหลักของประเทศได้

ในที่สุด ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย สามารถกำหนดความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยว เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนอย่างแท้จริง แทนที่จะกระจุกตัวอยู่กับผู้ประกอบการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก และการลงพื้นที่ท่องเที่ยวในระดับชุมชนย่อมต้องใช้บริการของชุมชนในรูปแบบของการรวมตัวของคนในชุมชนในรูปวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ซึ่งชุมชนที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการจัดตั้งในแต่ละชุมชนระดับท้องถิ่นไว้แล้วเข้ามาดำเนินการและกำหนดจำนวนการรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนได้เอง เพื่อให้บริการได้อย่างประทับใจสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ในที่สุด จะเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาดังกล่าวผู้ศึกษาได้นำผลสรุปไปศึกษาเทียบเคียงกับแนวนโยบายของภาครัฐในการกำหนดทิศทางท่องเที่ยวไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวนโยบายของภาครัฐ ดังปรากฏในเอกสารรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เรื่องทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

ด้านนโยบาย

1. ผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวที่มุ่งเรื่องความหลากหลาย โดยพิจารณาความหลากหลายในทุกมิติ ทั้งความหลากหลายในพื้นที่ท่องเที่ยว / แหล่งท่องเที่ยว (Diversity in Area Based Tourism) ความหลากหลายในกิจกรรมการท่องเที่ยว (Diversity in Activities-Based Tourism) ความหลากหลายในด้านบริการทางการท่องเที่ยว (Diversity in Service) และความหลากหลายรูปแบบทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน

2. การกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศไทยได้ใช้ดัชนี GDP เป็นตัวชี้วัดความเจริญทางเศรษฐกิจ ซึ่งในความจริง พบว่า GDP ไม่สามารถอธิบายและสะท้อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้ จึงน่าจะมีการทบทวนใหม่

3. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดพื้นฐานของบุคคลในวงการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ด้านการพัฒนา

1. การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ ทั้งมิติด้านกายภาพและสังคม โดยครอบคลุมทั้งในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

2. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว (Tourism Network) เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในภาคส่วนต่าง ๆ

ด้านการตลาด

1. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับเรื่อง คุณภาพ
 บริการให้ดีกว่าคู่แข่งในเรื่องปริมาณนักท่องเที่ยว

2. ให้จัดทำแผนที่นำทาง (Road Map) ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยเป็นการ
 ส่งเสริมการตลาดที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3. ส่งเสริมการทำการตลาด โดยมุ่งสนับสนุนและส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยว
 ทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นฐาน
 เป็นต้น

4. การส่งเสริมให้มีการดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม

5. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบธุรกิจ โดยสนับสนุนให้ชุมชนเป็น
 เจ้าของกิจการ

การประยุกต์ใช้จะต้องศึกษารากฐานองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในวิถีชีวิตความคิด
 จิตใจพร้อมปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรจนสามารถประยุกต์ใช้อย่างเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาไปสู่การปฏิบัติใน
 การบริหารจัดการท่องเที่ยว จึงจะมีความสำเร็จ มีคุณภาพประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการ
 ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Sustainable Tourism), การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, หน้า 7 – 9.

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์” โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), หน้า 39-43

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism), (ร่างรายงานขั้นสุดท้าย), สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.), กรุงเทพมหานคร

คู่มือนักการตลาดท่องเที่ยว สำหรับผู้บริหารระดับสูง, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย – สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ผลการดำเนินงานนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดินพระราชทาน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครปฐม, หน้า 1 – 3.

“ผลการประเมินศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์ศึกษาพัฒนาชาวบ้าน นายอำเภอ หมายยอดกลาง”. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 5 นครราชสีมา, 2550.

ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว จากเศรษฐกิจพอเพียงสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550.

สมุดบันทึกเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2550.

เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว, กองเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยว ททท. , 2550.

สัมภาษณ์

นางวรรณ คำคม. ประชาชนบ้านอำเภอยุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยวชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์
สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2551.

นายสมบุญ สวัสดิ์จุ่น. วิทยากรถ่ายทอดความรู้. ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง (ศูนย์หลัก) กิจกรรมการทำ
นาข้าว อำเภอยุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยว
ชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2551.

นางอุไร สวัสดิ์แดง. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์กลุ่มผลิตและจำหน่ายข้าวตั้งเพื่อสุขภาพ
ทำจากข้าวกล้อง, สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยวชมสวนเลียบบคลอง
มหาสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2551.

ภาคผนวก

รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๐/๒๕๕๙ วันพุธที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๙ ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๗๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวของไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเมื่อคณะกรรมการได้กระทู้กิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ หรือตามที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติมอบหมายเสร็จแล้ว ให้รายงานต่อสภา เป็นไปตามข้อบังคับ ข้อ ๗๓ วรรคสอง (๑๗) ประกอบข้อ ๙๒ วรรคหนึ่ง

ในการนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาโดยวิธีจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ในวันศุกร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๓๐๖ - ๓๐๘ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๒ โดยมีวัตถุประสงค์ในการ

(๑) วิเคราะห์และสรุปการดำเนินงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

(๒) ประมวลแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวลักษณะต่าง ๆ ทั้งแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวดั้งเดิม แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือก และแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวยุคหลังทันสมัย

(๓) กำหนดแผนแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ในกระแสการท่องเที่ยวโลก บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

และเพื่อให้กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทและประสบการณ์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและมีแผนแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อการประยุกต์และปรับให้ได้อันเหมาะสมในท่ามกลางกระแสการท่องเที่ยวโลก และควมมีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

โดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

(๑) การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) การอภิปราย หัวข้อ ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสูงสุดคืนสู่สามัญจริงหรือ

(๓) การประชุมกลุ่มย่อยในลักษณะการบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

บัดนี้ คณะกรรมการได้จัดทำรายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว และขอเสนอรายงานของคณะกรรมการการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ในการจัดทำรายงาน คณะกรรมการได้พิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบ และมีมติให้ความเห็นชอบแล้ว อนึ่ง คณะกรรมการได้ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดทำเอกสารเผยแพร่แนวคิด เรื่อง ท่องเที่ยวพอเพียง จินตนาการใหม่ในบริบทโลก อันเป็นผลการเรียบเรียงข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเพื่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาด้วย หากที่ประชุมให้ความเห็นชอบกับรายงานของคณะกรรมการและเอกสารเผยแพร่แนวคิดนี้ ขอได้โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศตามที่เห็นสมควรต่อไป

ศ. ๑๕/๖/๕๐

(นายเสถียร เศรษฐสิทธิ์)

เลขาธิการคณะกรรมการ
การอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บทสรุปสาระสำคัญสำหรับผู้บริหาร
การประชุมเชิงปฏิบัติการ
ทิศทางท่องเที่ยวไทย บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ทิศทางท่องเที่ยวไทย บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในวันศุกร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐-๑๖.๓๐ นาฬิกา ณ อาคารรัฐสภา ๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปบทเรียน การดำเนินงาน และแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมุ่งกำหนดแผนที่นำทาง (Road Map) สำหรับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในกระแสการท่องเที่ยวโลก บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ กำหนดให้มีการปาฐกถาพิเศษ การอภิปรายทั่วไป และการประชุมกลุ่มย่อยโดยแบ่งการประชุมกลุ่มย่อยเป็น ๔ กลุ่ม คือ การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร ทั้งสิ้น ๓๔ ท่าน ซึ่งแต่ละท่านเป็นผู้มีความรู้/ความเข้าใจ ประสบการณ์ในแต่ละสาขา กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน จำนวนทั้งสิ้น ๒๗๔ คน

สาระสำคัญของการประชุมเชิงปฏิบัติการฯครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนา เติบโตทางการท่องเที่ยว รวมทั้งข้อเสนอแนะการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต โดยข้อเสนอแนะจากการประชุม สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ คือ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย/แนวคิด ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนา และข้อเสนอแนะด้านการตลาด

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย / แนวคิด

- ผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเรื่องความหลากหลาย โดยพิจารณาความหลากหลายในทุกมิติ ทั้งความหลากหลายในพื้นที่ท่องเที่ยว / แหล่งท่องเที่ยว (Diversity in Area-Based Tourism) ความหลากหลายในกิจกรรมการท่องเที่ยว (Diversity in Activities - Based Tourism) ความหลากหลายในด้านบริการทางการท่องเที่ยว (Diversity in Service) และความหลากหลายในรูปแบบทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน
- การกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากการกำหนดตัวชี้วัดในปัจจุบัน ประเทศไทยใช้ดัชนี GDP เป็นตัวชี้วัดความเจริญทางเศรษฐกิจ ซึ่งในความเป็นจริง พบว่า GDP ไม่สามารถอธิบายและสะท้อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนั้น จึงน่าจะมีการทบทวนใหม่
- การจัดตั้งหน่วยงานกลางที่มีขีดความสามารถในการทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานเพื่อผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

(ข)

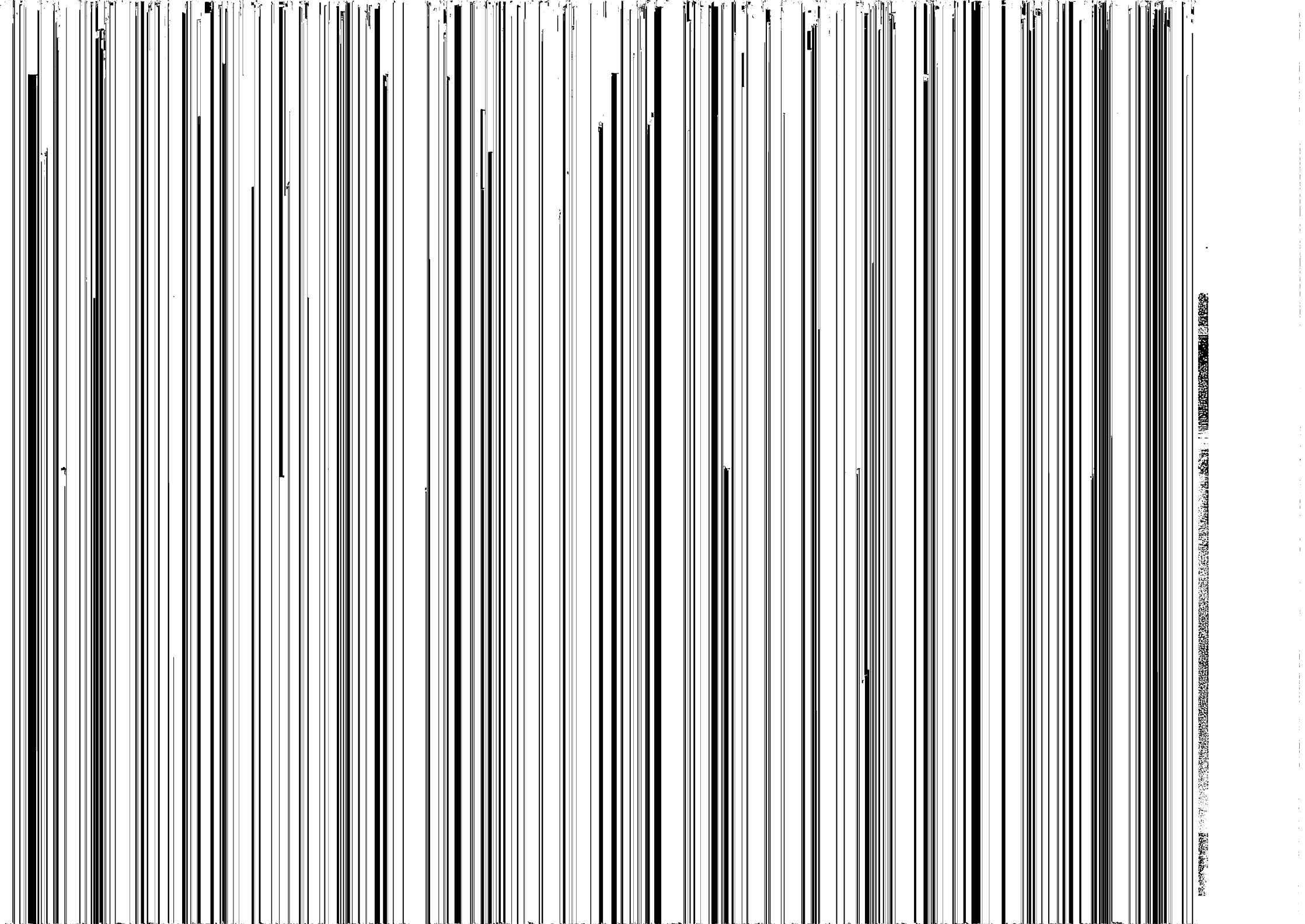
- การปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดพื้นฐานของบุคคลในวงการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนา

- การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ ทั้งมิติด้านกายภาพและสังคม โดยครอบคลุมทั้งในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน
- การผลักดันให้มีการบังคับใช้มาตรฐานทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก มาตรฐานการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ดังนั้นในมิติด้านการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญเรื่อง มาตรฐานการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมทั้งมาตรฐานด้านการบริการ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวและมาตรฐานบุคลากร
- การจัดทำบัญชีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และกำหนดหน่วยงานตลอดจนกลยุทธในการฟื้นฟูบูรณะ ทั้งนี้ ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการที่เข้มข้นและจริงจังขึ้น
- การจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยว (Tourism Data Based) ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งฐานข้อมูลการท่องเที่ยว ครอบคลุมเรื่อง ฐานข้อมูลทางการตลาด ฐานข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยวแยกรายประเภท/จังหวัด และฐานข้อมูลด้านการบริการ
- การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว (Tourism Network) เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในภาคส่วนต่าง ๆ
- การศึกษาเรื่อง ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการเติบโตทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยเสี่ยงเกี่ยวกับ ภาวะโลกร้อน ซึ่งนอกจากจะส่งผลในส่วนของเปลี่ยนแปลงสภาพแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังอาจจะส่งผลต่อรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวด้วย

ข้อเสนอแนะด้านการตลาด

- การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับเรื่อง คุณภาพนักท่องเที่ยวมากกว่า เน้นเรื่อง จำนวนนักท่องเที่ยว
- ให้จัดทำแผนที่นำทาง (Road Map) ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยเป็นการส่งเสริมการตลาดที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผศช./รณ.
- ส่งเสริมการทำการตลาด โดยมุ่งสนับสนุนและส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน เป็นต้น ผศช./รณ.
- การส่งเสริมให้มีการดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม
- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบธุรกิจโดยสนับสนุนให้ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการ

BBS

Don Bano

ศึกษาในประเทศไทย
า อ.พุทธมณฑล

ป)

สวัสดี อ.พุทธมณฑล

ประวัติผู้จัดทำ

ชื่อ – นามสกุล   นางสุจิตรา จงชาณสิทธิ์
 เลขประจำตัว   511-102-124
 ตำแหน่งปัจจุบัน   ผู้อำนวยการสำนักผู้ว่าการ
 สถานที่ติดต่อ   การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
                                   1600 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
 หมายเลขโทรศัพท์   0 2250 0686   โทรสาร : 0 2250 0629
                                   มือถือ : 08 1710 8480
                                   E-mail : sujitra.jong@tat.or.th

ประสบการณ์ / ผลงาน

- ♣ เป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานภายนอกในด้านวิชาการ ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรกับหน่วยงานภายนอก และทำให้องค์กรได้รับการยอมรับในด้านวิชาการและบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว
- ♣ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดทำหลักสูตรการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว ของภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและร่วมเป็นวิทยากรบรรยายหลักสูตร ตั้งแต่ปี 2546- จนถึงปัจจุบัน
- ◆ อาจารย์พิเศษ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดด้านการท่องเที่ยวและบันเทิง มหาวิทยาลัยเกริก
- ♥ เป็นวิทยากรบรรยายให้สถานศึกษาต่างๆ ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และสถาบันด้านการประชาสัมพันธ์